

Jašíkove 2024 Kysuce

JR

27.11. - 29.11.2024

56. ročník

celoslovenskej literárnej
súťaže mladých prozaikov

ASOS ASOCIÁCIA
SPISOVATEĽOV
SLOVENSKA

SLOVAK
PEN
CENTRE

Jašíkove 2024 Kysuce

JR

Zborník vybraných súťažných prác
účastníkov 56. ročníka celoslovenskej literárnej
súťaže mladých prozaikov

**Kysucká knižnica v Čadci v zriaďovateľskej pôsobnosti
Žilinského samosprávneho kraja**

Podujatie z verejných zdrojov podporil a jeho
hlavným partnerom je Fond na podporu umenia.
Podujatie finančne podporil Žilinský samosprávny kraj.

Úvodné slovo

Tento rok sa uskutočnil už 56. ročník Jašíkových Kysúc, celoslovenskej súťaže mladých prozaikov do 35 rokov. Boli sme svedkami tvorivého zápasu začínajúcich umelcov so slovom a príbehom, s literárnymi fenoménmi, ktoré svojou podstatou tiež určujú naše človečenstvo v rozháranom svete a patria medzi základné piliere každej kultúry. Pritom Jašíkove Kysuce zastávajú popredné miesto medzi literárnymi súťažami na Slovensku. Je to vlastne najstaršia súťaž prozaikov, uznávaná a preferovaná. Treba zdôrazniť, že mnohí jej laureáti neskôr vydali svoje samostatné knižné diela a v súčasnosti patria medzi uznávaných spisovateľov - nielen doma, ale aj v zahraničí.

Do súťaže sa tentoraz zapojilo 47 autorov a autoriek, ktorí sa prezentovali 48 textami. Príspevky boli rôznorodé, so zaujímavými námetmi a s originálnym spracovaním. Čo sa týka tematickej a štylistickej stránky, až na niekoľko výnimiek, boli remeselne celkom dobre zvládnuté a zaslúžia si pozornosť. Najlepšie z nich sme vybrali na ocenenie. Súťažné práce nám priniesli viaceré momentky zo súčasného života o hľadani lásky a porozumenia v modernom rozporuplnom svete, so silným sociálnym motívom, neraz tragické s pochmúrnou, ba až hororovou atmosférou, ale tiež podfarbené humorom. Nechýbali medzi nimi zaujímavé príbehy fantasy a sci-fi žánru. Škoda len, že dej niektorých takýchto prác si autori prevzali z iných kníh alebo im vzorom pre napísanie príbehu bolo filmové spracovanie. Osobitnou kapitolou boli príbehy s rozprávkovými motívmi, ba medzi odmenenými prácami nechýba ani moderná bájka s aktuálnou umeleckou výpoveďou. Pri hodnotení prác sme prihliadali na originálne spracovanie tém, t. j. preferovali sme také poviedky, ktoré majú vlastnú výpovednú hodnotu a ktoré dokážu zaujať aj čitateľov.

Možno konštatovať, že autorom a autorkám hodnotených poviedok v tohtoročnej súťaži Jašíkove Kysuce nemožno uprieť snahu o svojské zobrazenie života v mnohorakých premenách, o kvalitné umelecké spracovanie zobrazovanej skutočnosti. Mladí tvorcovia preukázali svoje umelecké schopnosti pri pohľade na okolitý svet, na život s bežnými, ale tiež nečakanými prejavmi, a viacerí sa úspešne popasovali najmä s nástrahami popisnosti a nezáživnosti. Výsledkom sú práce, ktoré majú svoju hodnotu a určite sú príslubom aj do budúcnosti.

Mgr. Ladislav Hrubý, člen poroty

Zápisnica

z vyhodnotenia 56. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže
mladých prozaikov Jašíkove Kysuce 2024

Porota pracovala v zložení:

predseda prof. PhDr. Mária Bátorová DrSc.,
členovia: Igor Otčenáš, Mgr. Ladislav Hrubý.

Porota hodnotila práce 47 autorov, ktorí zaslali 48 súťažných literárnych textov.
Na základe hodnotenia jednotlivých prác porota jednomyselne rozhodla udeliť
ocenenia nasledovne:

CENA RUDOLFA JAŠÍKA, kategória od 18 do 35 rokov

Henrich Fačkovec: Okoloidúci

CENA JOZEFA HNITKU, kategória od 10 do 18 rokov

Ema Michelčíková: Šál

CENA ESEJ O DIELE SLOVENSKEJ LITERATÚRY, kategória od 23 do 35 rokov

Magdaléna Martišková: Kúp mi knihu!

1. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Greta Potanko Horáková (pseudonym): Navždy a bodka

2. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Veronika Peráčková: Nechajte ju

3. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Barbora Brezinová (pseudonym): Keď zmizne smiech

ČESTNÉ UZNANIA:

Kristína Tenkelová: Prehltnuté slová

Lea Dékány: Citrón a čokoláda

Lucia Murínová: Tam

Katarína Bobovčáková: Maliar

Katarína Tanušková: Najkrajšie listy sú tie bez života

Lucia Masná: Ťažký život školáčky

Anežka Stašová: Viera, nádej, láska

Alica Struková: Paródie

Alica Struková: S umelou inteligenciou inteligentne (esej)

V Bratislave, 6. novembra 2024

CENA RUDOLFA JAŠÍKA

Kategória od 18 do 35 rokov

Henrich Fačkovec

Okoloidúci

Žijem? Alebo som iba prízrakom, cez ktorý ľudia na uliciach nič netušiac prechádzajú? Večným okoloidúcim. Súčasť koloritu ulice – človek kráčajúci odniekiaľ kamsi. Neplatený komparzista. Ilustrácia. Netuším odkiaľ idem a nemám žiaden cieľ. Nevidím svoj odraz v zrkadlách a kalužiach. Nie vždy som bol taký. Aj ja som býval stredovekým roľníkom, veriacim v príchod raja. Bol som na krok od množstva rajských záhrad, no akonáhle som chcel vojsť, vysublimovali alebo sa roztiekli do okolitej anonymnej krajiny ako atrament rozliaty po koberci. Už nenapísali žiaden príbeh, zostali len temnými škvrnami.

Kráčal som ulicou lemovanou rodinnými domami, na ktorú dopadala čoraz hustejšia tma; iba blikanie televízorov za oknami a štekot psov dávali poznať, že sa tu žije. Na schodoch na rohu posedávala partička smejúúcich a bozkávajúcich sa tínedžerov. Niečo som im ohromne závidel. Boli mladí, a tak ešte úprimne verili. Verili, že niečo ešte *bude*, že niečo ešte *určite príde*. Boli stredovekými roľníkmi, ľuďmi žijúcimi pred odkúzlením sveta. Akokoľvek boli neslobodní, verili, že niečo skvelé je ešte len pred nimi. Ja som už bol človekom z modernej doby. Tým, ktorý si v ranných novinách apaticky prečítal nekrológ Boha a usrkol si z kávy. Korodujúcim automatom obutým do nových značkových tenisiek, poslušne imitujúcim úbohé mechanické a biologické úkony, ktoré sa tak pateticky nazývajú život. Automat opatrený visačkou: vysoká škola druhého stupňa, informatika – tam sa dobre zarába, vraj. Záluby: cestovanie, Netflix, turistika. Aké ohromne originálne!

A na Instagrame pritom vyzerám, že skutočne *žijem*. Usmiate fotky pred chrámom Sagrada Familia a pri Viktóriinom memoriáli v Londýne. Aristokrati si nechávali maľovať nádherné, prepracované a majestátné portréty. Tie portréty viac či menej klamali. Iba jemne a okrajovo sa dotýkali *reality*. Aj po mne ostanú iba klamlivé obrazy. Áno, aj tento tu raz bol, aj on *žil*. A ako dobre sa mu žilo, veď bol pri Sagrade Familii. Bol informatik – tam sa dobre zarába. Kráčal po ulici okolo nás, s niektorými z nás sa letmo zdravil, keď sme kráčali *niekam*. Ale nechceli sme sa ho dotknúť. Obrazov a ilustrácii sa neradno dotýkať, možno okolo nich iba prechádzať.

Zabočil som doľava. Ako sa ulica zvažovala, priamo úmerne tomu klesala aj intenzita tínedžerského chichotu. Väčšina neónov tu nesvietila, a tak som sa ešte viac ponáral do hustej tmy, lahučko som v nej splýval ako na prvých hodinách plaveckého výcviku. Potom som v nej plával prsia, zvolna a rekreačne, až som prešiel ku kraulu. Chcel som

ten bazén rýchlo opustiť a stihnúť... Zastihnúť ju. Kaviareň na rohu už bola zatvorená, čo sa dalo poznať podľa tlmeného svetla a vyložených stoličiek, popod ktoré sa svižne a presne kĺzal mop. To všetko bolo jasne viditeľné cez vyleštené francúzske okno. Rúčku toho mopu pevne zvierali jej malé ruky s čiernym lakom na nechtoch. Je nervózna... Poznám to z mimiky. Po záverečnej je to prirodzené. Určite nebude mať náladu stretnúť ma a zhovárať sa so mnou.

Kráčal som ďalej. Nemohol som radšej spať? V spánku by som ju mohol stretnúť takú, aká bývala kedysi... ach áno, spánok... V tom hustú tmu prerezali dve diaľkové svetlá a okolo mňa s hrmotom prefrčalo drahé auto. Motor však vzápätí zhasol. Otočil som sa. Auto zastalo priamo pred kaviarňou. Tlmené svetlo za francúzskym oknom zhaslo a pri aute sa zrazu dve siluety zmenili na jednu – s nedefinovateľnými okrajmi. Akoby som bol na Rorschachovom teste. Čo vidíte? Ako to nazvať? Prehra? Poniženie? Sklamanie? Tú machulu vždy možno interpretovať rôzne.

Naozaj som toto potreboval vidieť? Nemohol som ostať doma, dať si jointa a pustiť si dokument o Krížiackych výpravách? To sa koniec-koncov aj tak stalo, vonku sa už príliš ochladilo a náhle som zatúžil po teple a útočisku štyroch pevných bielych stien. Urobil som si instantné jedlo – „kura s omáčkou quattro formaggi“, čo sú v skutočnosti cestoviny s práškom v kelímku. Obraz a text na ňom nijako nezodpovedajú realite. Podobne je to s mojím Instagramom, kde sa stále vynímajú fotky s ňou. Zapisahal som sa, že s nočnými prechádzkami, kedy sa ju snažím „náhodne stretnúť“, je koniec. Že už sa nebudem brodiť tými lepkavými spomienkami.

Ako väčšinu mojich záväzkov, ani tento sa nepodarilo uskutočniť; a tak som aj ďalší večer kráčal ulicou lemovanou rodinnými domami, kde iba blikajúce obrazovky za zatiahnutými žalúziami dávali poznať, že sa vo vnútri žije. Tentoraz ešte aj pršalo. Na schodoch na rohu nikto nesedel, nesmial sa a nebozkával. Zabočil som doľava. Voda sa valila dolu žlabom na okraji cesty a tiež jej stredom, a psy štekali nezvykle nahlas. Akoby ten brechot prichádzal zospodu, ako reťazová reakcia sa zintenzívňovala a štveral ku mne proti prúdu tej valiacej sa vody. Ten prenikavý a agresívny zvuk kulminoval práve vo chvíli, keď sa ulička klukatila, ako keby za tou zákrutou na mňa mala dopadnúť posledná kocka obrovského domina. A vtedy do mňa vrazil. Šprintujúci chlapík s kapucňou spustenou do čela. Tak predsa nie som neviditeľný. Nie som iba kulisa. Som z pevného skupenstva. Z rúk mu vyletel čierny kovový kufrík, z ktorého sa s rachotom do vlhkej tmy náhle vykotúlali mince a tiež vypadlo niekoľko bankoviek. Chlapík zahrešil, pozbieral tých pár rozmočených stoviek, napchal si ich do vreciek, kufrík narýchlo zaklapol a ďalej upaľoval. Celé to trvalo – prisahámbohu – nie viac ako tri sekundy.

A za podobne krátku dobu mi to doplo. Nešlo o obyčajného bežca – nebol to klasický exemplár *Homo Carierris*, ktorý sa celý deň pachtí v korporácii a večer chodí behať,

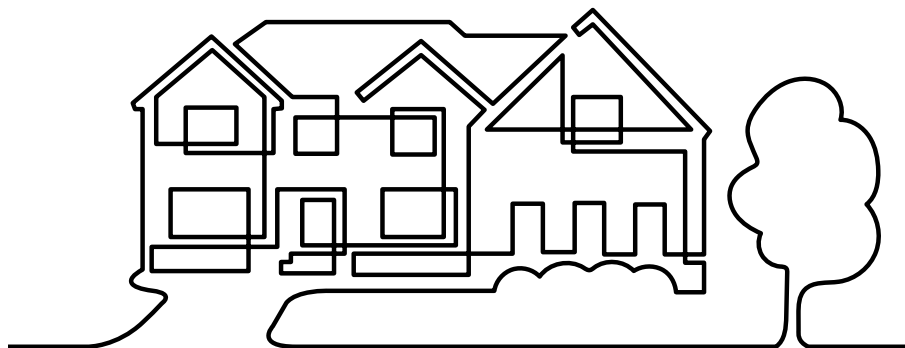
pretože si v bezbožnom svete zbožštil zdravie; druh, vyskytujúci sa v hojných počtoch vo faune euroatlantického sveta. Tá čierna nerezová pokladnička, takú predsa mávala ona... v kaviarni. Zlodej! Ak sa mi ho podarí chytiť, budem hrdina! Ľudia ma už nebudú obchádzať a vyhýbať sa mojim pohľadom, už nebudem len okoloidúci! Starosta mi udelí medailu, spoluobčania budú moju tvár poznať z televíznych obrazoviek, budú mi na ulici podávať ruky, otáčať sa za mnou a šuškať si: „to je on, ten nebojácny hrdina, čo dolapil toho lupiča“. A čo je najdôležitejšie, aj pre ňu sa opäť stanem niekým, opäť sa zhmotním ako ektoplazma na špiritistickej seanse... možno sa ku mne aj vráti... veď predsa za ňu budem riskovať vlastný život!

Bez ďalšieho váhania som sa otočil a rozutekal za tým štafetovým štekotom, do kopca, proti prúdu tečúcej vody. Čochvíľa som bol pri schodoch na rohu, brechot viac-menej utíchol a tak mi intuícia napovedala, že mám pokračovať smerom k priemyselnej štvrti, kde už nikto *nežije*. Lejak medzitým naberal na intenzite. Po pol kilometri boli moje značkové tenisky do nitky premočené a hrozne ma pichalo v boku. Ako keby niektoré orgány chceli vyskočiť z môjho tela, dať výpoveď pre zlé podmienky, založiť odbory. A ani by som sa im nečudoval, veď ich roky kŕmim instantným jedlom a zalievam lacným alkoholom. Ušiel, zmizol – musel som si to priznať. Nebudem hrdinom, maximálne tak dostanem zápal pľúc. Nemal som ísť radšej dolu do kaviarne? Skontrolovať ju? Čo ak jej ublížil, čo ak je ranená? Preboha. Bežalo mi hlavou, kým som sa rezignovane skrýval pred dažďom vo výklenku. Ale keby náhodou... keby ju náhodou... – nie – na to som nechcel ani pomyslieť. Napriek tomu sa do mňa ako kliešť zavrtala tá odporná myšlienka. Keby ju zavraždil... už by aspoň nebola šťastná s nikým iným, ani s tým úbožiakom s drahým autom. Snáď mi len z toho behu neokysličuje mozog, vrazil som si. Ako mi také niečo vôbec mohlo napadnúť?

Počas celej cesty domov a po celý ďalší deň som sa snažil všetkými možnými spôsobmi toho kliešťa vytrhnúť. Hlavička však zostala vo vnútri, už som to nedokázal dostať z podvedomia. Malé rúčky s čiernym lakom na nechtoch by už nikdy nezvierali mop a nerobili presné a svižné pohyby popod stoly s vyloženými stoličkami. Jej a jeho silueta by sa už nikdy nespojili do jednej odpornej rozpítej škvry, do hnusného veľkého znamienka, ktoré mám stále pred očami. Rakovinové znamienko s nepravidelnými okrajmi, ktoré vysáva zbytky vôle žiť. Som zamastený a zablatený od vlastných pokrivených predstáv z minulosti. Ani najkyslejší dážď ich nevie rozpustiť.

Keď som nasledujúci večer kráčal ulicou lemovanou rodinnými domami, zadúšal som sa kašľom. Psy mi naň odpovedali známym brechotom a pubertiaci na schodoch úškľabkami. Za francúzskym oknom bola tma, hoci do záverečnej ostávalo ešte poldruha hodiny. Znenazdajky sa pri mne objavil starší pán, sedemdesiatnik; vedel som, že sem občas zašiel na kávu a koňak, ale nezdravili sme sa. Predsa ma však oslovil: „Strašné, čo sa stalo... strašné.“ Alebo si to vrazil iba tak pre seba ako starí

ľudia zvyknú? Každopádne som sa rýchlo a nervózne spýtal čo má na mysli. „Vy ste o tom nepočuli? Nejaký blázon to tu včera prepadol... a keď chcela Jennie spustiť alarm, ohnal sa pivovou fľašou... trafil ju priamo tu“ – ukazoval si na pravý spánok a ťažko preglgol slinu – „a spadla tak nešťastne... krvácala... vraj keby... keby tu bol aspoň jeden okoloidúci a zavolať pomoc... zrejme by ešte žila...“

CENA JOZEFA HNITKU

Kategória od 10 do 18 rokov

Emma Michelčíková

Šál

Ahoj, mami!

Naučíš ma už konečne hrať na gitare? Slúbila si mi to ako darček k narodeninám, pamätáš? Aby som mohla byť ako ty. Jedine ty.

Do škôlky chodím naozaj rada, niekedy sa cítim ako dcéra slávnej osobnosti. A to len vďaka tebe. Hrávaš celý deň pod nákupným centrom, všetci ťa poznajú. Máš to tam rada, vždy tam je tak veľa ľudí, ktorí ti dovoľia zlepšiť im deň! Aspoň tak o tom vždy hovoríš. Keď vyrastiem, budem hrať s tebou. Stáť pri vchode, rozdávať úsmevy okoloidúcim a hrať pesničky na želanie. Obdivujem, že máš stále dosť dobrej nálady pre všetkých. Známych aj cudzích. Si šťastná, však?

Aj vyzerat' chcem v dospelosti rovnako ako ty. Na najbližšie narodeniny si určite budem želať taký modro-červený pruhovaný šál, aký stále nosíš. Vždy sa smeješ tým svojim perfektným úsmevom, vraj je to len kus látky. Pre mňa však znamená viac. Lebo taký kus látky máš jedine ty. Tvrdíš, že je prísne tajné, kde si ho kúpila, ale ja verím, že zoženieš ešte jeden.

Chcela som pruhovaný šál a ty to dobre vieš. Možno si nenašla ten obchod. A možno hej, len ho tam nemali. Ja som sa ho hľadať nesnažila, povedala si, že ho vieš nájsť jedine ty. Verila som ti. Nemala som na výber. Bolo to však prvýkrát, čo si ma sklamala. Namiesto šálu si mi kúpila niečo iné. Darček, ktorý by potešil asi každé bežné dieťa v mojom veku.

Kúpila si mi psa.

Trucovala som, že to nie je darček, ktorý som chcela. No potom som si mi povedala, že ja nie som bežné dieťa. Že moja mama je v meste Nieкто. A tak som len podotkla, že som chcela šál. Vtedy som ťa prvýkrát videla... sklamanú? Nie. Bol to úsmev, usmievala si sa. Ale nie tak, ako vždy. Na chvíľu si odo mňa odvrátila pohľad. Pohládila si ma po vlasoch, vraj: „V obchode zdvihli ceny.“ Nechájala som, a tak som sa na tom zasmiala ako zakaždým, keď o obchode bola reč. Aj vo mne sa v ten deň niečo zmenilo. Pochybovala som.

Povedala si mi, že mám vymyslieť nášmu novému prírastku meno. Nazvala som ho Šál.

Na druhom stupni k nám prišli noví spolužiaci. Jeden z nich povedal, že ťa pozná. Nečudovala som sa. Si predsa známa, ako celebrita.

V ten deň mi pokazili aj tú poslednú ilúziu, ktorú som o tebe mala, aj keď som si to nechcela priznať.

Po jeho opise som si chcela byť istá, že si ťa s niekým pomýlil. Povedal o tebe, že si špinavý pouličný pes bez svorky, naivný a slabý. A že ťa nemá kto ochrániť. Ochrániť pred vytrénovanými policajnými psami. Nemal pravdu. Neverila som, že má pravdu. Máš predsa mňa. A ja ťa ochránim kedykoľvek. Jedine teba... no... možno aj Šála.

Pred vchod obchodného centra namontovali reproduktor. Teraz už nehrávaš. Hľadáš nové miesto, ktoré by si mohla spestriť svojou hudbou. Nemyslím si, že je to dobrý nápad.

Mám o teba strach.

Minule si si našla tiché, bezfarebné miesto pred vchodom do kaviarne na kraji námestia. Páčilo sa ti, chodievala si tam hrať niekoľko dní a vrátil sa ti tvoj stratený úsmev. Až dokým za tebou neprišla polícia, vraj narúšaš súkromie alebo také niečo. Neboli príjemní. Doniesli aj policajné psy, Šál im našťastie utiekol. Im, ale aj nám. Je preč tri dni. Nechcela som si to priznať, ale chýba mi.

V poslednom čase toho veľa nemáme. Ani vecí, ani jedla. Na narodeniny sa snažím nepýtať si nič, aby som ťa zbytočne netrápila. V triede to tiež nevyzerá najlepšie. Pouličný pes, tretia trieda, chudobná... Volajú ma rôzne. A nechcem byť na teba zlá, ale niekedy mám pocit, že to je kvôli tebe. Ja nemôžem za to, že nie som bežné dieťa. Prečo nemôžeš mať normálne povolanie? Prečo nemôžem byť normálna?

Prepáč mami. Mám o teba strach. Včera sa po dvadsiatich siedmich dňoch vrátil Šál. Počítala som každý jeden z nich. Keď sa vrátil, skoro som skákala od šťastia. Už dlho som ten pocit nezažila. Ty si ho ale neprivilala s takým nadšením.

Čoraz častejšie sa stretávaš s políciou a ich psami. Usmievaš sa na nich, snažíš sa ich nakaziť svojim nemiznúcim úsmevom. Tváriš sa, že všetko je v poriadku. Ja vidím, že nie je. Máš na sebe stále ten istý výraz, ten istý úsmev. Dá sa to nazvať úsmevom, no nie takým, ako predtým.

Snažila som sa ti pomôcť, ako som mohla. Naozaj. Dala si mi pruhovaný šál. V obchode vraj všetky vypredali. Dvaja rovnakí ľudia v jednom meste byť nemôžu. To povedali.

V tej chvíli by som dala celý svet za to, aby si zostala sama sebou. Aby si tu zostala.

Šál sa ti chcel schúliti k nohám. Bol dobitý od policajných psov, špinavý, bez svorky, naivný a slabý. Nemá ho kto ochrániť...

Jedine ja.

CENA ESEJ O DIELE SLOVENSKEJ LITERATÚRY

Kategória od 23 do 35 rokov

Magdaléna Martišková

Kúp mi knihu!

Autor sci-fi literatúry Ray Bradbury raz povedal: „Nemusíte páliť knihy, aby ste zničili kultúru. Stačí, ak ich ľudia prestanú čítať.“ A my sme prestali. A z našich životov nenápadne, ale isto, kultúra mizne. Vo všetkých svojich formách a podobách. Kultúra správania sa, kultúra vzdelanostná, kultúra ako taká. Vyhovárať sa, že za všetko môže COVID už asi neobstoí na žiadnom fóre. A ak by ste sa aj chceli oháňať „fórom“ - obrázkovým, bude to, s veľkou pravdepodobnosťou, len smiech cez slzy.

„Kúpim tak meter, meter dvadsať kníh. Zariadujem si obývačku...“

Ľudia čítajú menej ako kedysi. Povedali štatistiky. Verní, ortodoxní knihomoli s prstom na poslednom nedočítanom riadku nechápu. Počet občanov Slovenska, ktorí čítajú knihy, z roka na rok klesá? Navyše sa ukazuje, že čoraz viac ľudí má problém so základnými jazykovými zručnosťami a ich slovná zásoba sa neprimerane znižuje? Tieto zistenia len dokazujú pravdivosť tvrdení, že práve čítanie kníh nielen podporuje, ale taktiež aj pomáha rozširovať slovnú zásobu a pomáha udržiavať našu pamäť vo forme. Čítanie kníh posilňuje takmer všetky oblasti myslenia a psychiky, redukuje stres, trénuje koncentráciu. Zvyšuje našu jazykovú gramotnosť, čo má za následok, že vieme lepšie formulovať vety a obohacuje sa naša slovná zásoba. Aj preto ľudia, ktorí veľa čítajú, sú inteligentnejší, vedia sa lepšie vyjadrovať a majú lepší písomný prejav. Čítaním sa tiež formuje a posilňuje naša pamäťová schopnosť. Pravidelné čítanie môže pôsobiť ako veľmi priaznivá zdravotná prevencia pred chorobami ako je napríklad Alzheimer. Veľmi pozitívny vplyv má čítanie aj na rozvoj analytického myslenia. Je dokázané, že ľudia, ktorí pravidelne čítajú, vedia promptnejšie riešiť vzniknuté problémy. Fantázia má pri čítaní taktiež voľný priebeh, vďaka čomu sa formuje naša kreativita a schopnosť tvoriť. Knihy pomáhajú k lepšiemu psychickému zdraviu a vďaka nim sa dá predchádzať častým duševným chorobám. Depresia až o 16% častejšie postihuje ľudí, ktorí nečítajú. Čítanie je vhodné aj pred spaním, pretože upokojuje našu myseľ, taktiež zlepšuje spánok.

„Haló, zobudte sa! Prečo, ľudia, nekupujete knihy?“

Podľa štatistiky sa denne vo svete vyrobí viac ako šesťtisíc knižných titulov, čo je skoro dva milióny ročne. Číslo vydaných kníh je veľké, no počet ľudí, ktorí knihy čítajú, je podstatne menší. Výskum, ktorý si nechalo vypracovať združenie vydavateľov a kníhkupcov ukázal, že dve tretiny ľudí si za rok nekúpia ani jednu knihu. A dnes máme možnosť zadovážiť si aj čítačku, ktorá z dlhodobého hľadiska šetrí miesto na policičke či v taške a aj peniaze, lebo náklady na vydanie e-knihy sú logicky tiež nižšie. Predpokladá

sa ale, že „knihy nekupujúci“ nekúpia ani tú. A nesiahnu ani po audioknihe či podcastoch.

Percento nečitateľov predstavuje vyše 28% populácie u nás. Čiže takmer tretina Slovákov knihy nečíta vôbec, tie zvyšné dve tretiny si často za rok nekúpia žiadnu novú knihu a tých niekoľko kupujúcich si kúpi len jednu-dve knihy ročne. Ale zas desatina Slovákov číta každý deň. Na druhej strane 10% domácností nevlastní nijakú knihu.

„Ani 10 centimetrov?“ „Ani!“

A to čítanie je jednou z najviac príjemných aktivít. Na stupnici ľudských pôžitkov, ktoré uvádzajú renomované prieskumy, má najmenej bodov oprava auta (4,6), 4,7 je návšteva zubára a najviac, „prekvapujúco“ - sex (9,3). Čítanie kníh dosahuje hodnotu 8,3. To je vyššie skóre ako má sledovanie televízie.

„Gutenberg?! Jasné, že poznám! Steve Guttenberg predsa hral hlavnú úlohu v Policajnej akadémii!“

Rozmach čítania ako takého môžeme pozorovať najmä po roku 1444, keď Johann Gutenberg vynášiel kníhtlač. Väčšie množstvo, rýchlejšie šírenie, masovejšie čítanie. Knihy sa následne akoby automaticky stali súčasťou domácností a dnes už berieme knihy ako pevnú súčasť domova.

„Koľko metrov kníh máš, toľkokrát si čitateľ.“

Postupom času sa ani knihy nenechali zahanbiť a z papierovej formy expandovali do elektronickej podoby a dnes už nájdeme skoro každú knihu aj na internete. Samozrejme, ak si nedupnú pozostalí a neseknú s digitalizáciou. Úbohá slečna Timrava. Fakt až na sedemdesiat rokov utrum s digitalizáciou vášho diela? Čo ste im vyviedli?! Ospravedlnilo by ich, ak sú to bibliosmici... Ten pocit, keď vám kniha útočí na nozdry a vy vdychujete tú famóznú vôňu knižných stránok.

Ľudia v poslednej dobe nástupom technologizácie a modernizácie uprednostňujú knihy v podobe adaptácií, čiže: filmy či seriály. Kniha nám zaberie niekoľko hodín, možno dní. Film tak dve.

„Super, čo s toľkým ušetreným časom? Pustíme si ďalší film...“

Niektorým ľuďom robí problém sústrediť sa na knihu, pokiaľ v nej sú len písmenká. Zdá sa, že ľudia prichádzajú o svoju predstavivosť a bez nejakého obrazu nemá pre nich príbeh význam. Začalo to časopismi. Veľa obrázkov, minimum textov, ešte viac obrázkov a ešte viac a ešte... Knihomolov optimistov by napadlo, že nahradiť bežnú knihu komiksami je tiež riešenie, veď aj to je literárny žáner. Úbohí naivní optimisti... Nečitateľom sa aj tie zdajú prekomplikované.

Analytický tím Picodi.com sa pozrel na to, koľko ľudí si kupuje knihy a čo je najčastejším dôvodom. Taktiež zistovali, aké sú najobľúbenejšie žánre kníh. Ukázalo sa, že na Slovensku si kúpi, požičia, zaopatrí ročne 77% žien a 73% mužov aspoň jednu knihu. Najlepším zdrojom pre Slovákov sa stali kníhkupectvá, knižnice a nakoniec priatelia. Prevažná väčšina uviedla ako hlavný dôvod lásku k čítaniu, menšia časť prácu, školu, odtrhnutie od stresu, darček. Najpopulárnejšia je momentálne romantická literatúra, kriminálky, sci-fi, fantasy, thriller a historická literatúra. Najmenej hlasov získali komiksy. A sme doma, čiže zas na začiatku.

„Nech meriam, ako meriam, kníh nepribúda.“

Existujú (vraj) ľudia, ktorí milujú knihy, je to ich hobby a majú načítaných už nespočetne veľa kníh rôznych žánrov. Tu hovoríme až o abiblioóbii. Ide o strach z nedostatku materiálu na čítanie. Oplatí sa ochorieť aj na bibliosmiu, ktorú sme už spomenuli, čo bude pre postihnutého znamenať, že bude mať radšej tlačené knihy pred e-knihami. To je celkom prijateľné postihnutie. Avšak na druhej strane existujú aj ľudia s bibliofóbiou. Toto konkrétne je strach z kníh a čítania. Niektorí sa boja deja v knihe, iní zase pobytu v knižnici či držania knihy. Potom nastupuje tzv. čitateľská sterilita. Dajme si nielen rúška, rukavice, ale rovno aj klapky na oči, len aby sme nič, čo je knižne nákazlivé nenachytili... lebo COVID najnovšia mutácia je knižná. „Človek, ktorý číta, prežije tisíc životov, kým zomrie. Človek, ktorý nikdy nečíta, prežije len jeden.“ To (iste nie na margo úmrtnosti na „knižnú mutáciu“) vyslovil George R. R. Martin, autor slávnej Hry o tróny.

„Čítali ste?“ „Nie, ale videli určite...“

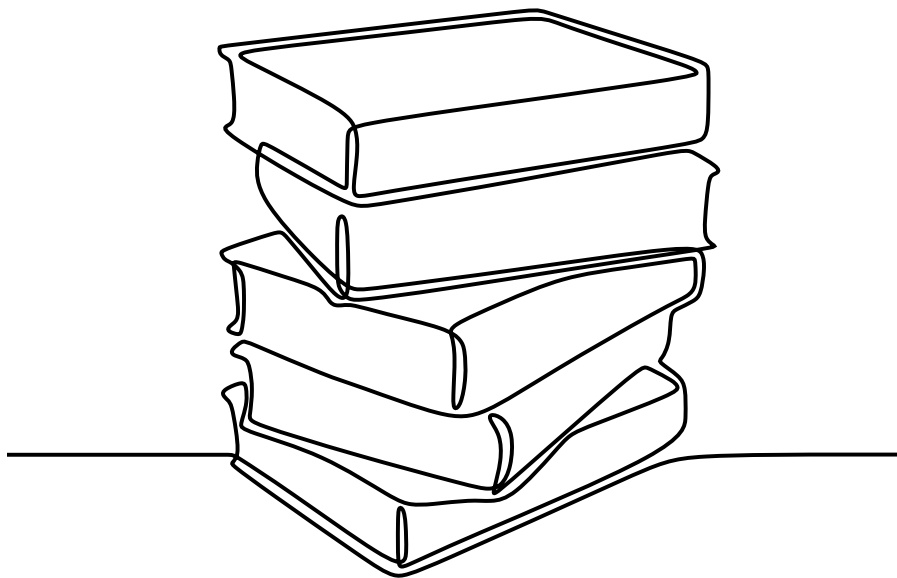
Na území Slovenska majú ľudia možnosť naučiť sa čítať a písať vďaka povinnej školskej dochádzke už od roku 1774. Zatiaľ čo v roku 1820 bolo na svete čitateľsky gramotných iba 12% ľudí starších ako 15 rokov, v roku 1960 počet vzrástol na 42% a dnes je viac ako 86% ľudí čitateľsky gramotných. Na Slovensku to bude viac...

„O pár metrov...“

Nie je prekvapením, že medzi najintenzívnejších čitateľov patria práve naši vysokoškolsky vzdelaní intelektuáli. To ale neznamená, že čitateľská gramotnosť stále stúpa a stúpať bude. Opak je pravdou. Prieskumy, žiaľ, ukazujú, že malé deti na Slovensku sú podpriemerné v čitateľskej gramotnosti. Čitateľská gramotnosť je komplexný súbor čitateľských zručností potrebných na efektívnu prácu s textom. Cieľom čitateľskej gramotnosti je pochopiť text, zapamätať si myšlienku textu, logicky spájať súvislosti. Čítanie s porozumením je nevyhnutné pre náš každodenný život a preto je potrebné, najmä v dnešnej spoločnosti, naučiť mladých ľudí pracovať s informáciami efektívne. Vedci sa domnievajú, že aj školy čiastočne môžu za to, že deti a mladí ľudia nechcú čítať. Nesprávnymi metódami nútia totiž k povinnému čítaniu aj kníh, ktoré deti

vôbec nezaujímajú a tie si následne vytvoria averziu na všetky knihy. Tým sa čitateľská gramotnosť žiakov na Slovensku stále zhoršuje. V rizikovej skupine sa nachádza už tretina žiakov, ktorí nedisponujú ani najzákladnejšími čitateľskými zručnosťami, ktoré sú potrebné pre ďalšie vzdelávanie. Dôvodov môže byť veľa, jeden je istý - žiakom chýba motivácia. Keď sú žiaci v škole nútení robiť veci, ktoré ich nebavia, a ktoré nechcú robiť, veľmi rýchlo klesá motivácia ako aj na čítanie kníh, tak aj na učenie sa a spoznávanie nových vecí. Čitateľská gramotnosť je predpokladom úspechu v pracovnom živote. V dnešnom svete plnom príležitostí žiť akčný a zábavný život, aj keď často len virtuálny, môže sa zdať čítanie kníh a dlhých textov pre veľa ľudí zbytočné a nudné. Zabúda sa na vlastnú vnútornú motiváciu a s tou vám nepomôže nikto a nič. Iba vy sami. A možno tých pár centimetrov kníh, na ktoré sadá prach v knižnici vašich rodičov. A to sa ešte v kuloároch uvažuje, že je potrebné v školách oddeliť literatúru od jazyka. Kam s literatúrou? Prilepiť k dejepisu, medzi starú hudbu, architektúru a výtvarné umenie. To sú tie state na konci tematických celkov, čo sa pravidelne preskakujú, lebo treba s látkou ísť ďalej. Čo tam po kultúre.

„Nekúpiš dva metre kníh?”

1. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Greta Potanko Horáková (pseudonym)

Navždy a bodka

V hlave celý svoj život, potom vziať do dlaní celé šalátové vydanie útržkov, fotiek a tisícich naškriabaných lístkov, s ťažkým povzdychom ho zaklapnúť a nasadnúť do správneho vlaku.

Stojím v rade na lístky. Halou sa rozlieha mechanický hlas, sekvencie nahrávok zlepených do koláží, slovo po slove... Čiernobiele slová staré celé dekády. *Slovo staršie ako ľudstvo samo*. Cítim, ako mi stúpa tlak.

A potom to nastupíte. Ja som sa vlastne už rozhodla. Vlak prichádza. Poznáte ten rytmický šum doliehajúci z diaľky? Vy, pár ľudí na peróne – prečo majú vždy všetci tmavé zvrchníky? – dych tvoriaci obláčiky, hmla zrážajúca sa na vrcholkoch ihličnanov, ktoré sú všade navôkol. Kysuce sú smaragdové.

Tlčúce srdce. Mentolová žuvačka. Nehybné, večné kopce.

Tam v tých kopcoch je dom, v ktorom žila moja prapraprastará mama a tá dala do vena mojej babičke ľanovú plachtu, a presne do nej by som sa teraz schúlila. Objatie v objatí, objatia navrstvené na seba, od mamy a zas jej mamy, návrat do prenatálneho komfortu, k tlmenej láske, ktorá presvitá cez placentu spolu s lúčmi slnka, objímajúce sa matriošky.

Vlak mešká. Oziabajú ma prsty.

Kde som to skončila? Ľanové objatie. Lúky na Dejovke zvládnuteľné jedine peši, človek toho už toľko vymyslel, ale kopec sa len tak nepoddá; béžovo-zelené vrcholky rastlín vlajúce vo vetre; a potom dlhé zimné večery, počas ktorých prababičky zvjali v prstoch vlákna a vyrábali nite v drobných rúčkach. Tkanie pri sliepňavom svetle. Slnko doprialo počas roka len pár dobiela rozpálených dní, prepaľovalo viečka, vybielilo plachty. A potom sa do týchto ťažkých, zrnitých látok balili deti, keď ich zachvátili horúčky. Malé, valcovité nožičky vykúkajúce zo zábalu, triaška a rozochvené srdcia matiek, ktoré sa nesmú poddať hriešnemu zúfalstvu, radšej vstanú a tackavo prinesú vodu, nečinnosť by len priživila nepokoj.

A ja tu čakám a pocity vo mne pomaly vybuchujú ako nálož novoročných svetlíc, pekne po jednej. Osemnásť hodín a štyridsať minút. Už je nielen zima, je aj tma. Krajina je modrá. Transparentná vrstva ultramarínu na tej smaragdovej. Každá svetlica zarachotí, zablsne sa a spustí mi na hlavu spršku popola.

Chlácholivosť ľanovej plachty si šetrím len na špeciálne príležitosti, tak, ako si šetrím zavárané čučoriedky – až keď *naozaj* ochoriem. Vtedy veľkou lyžicou zjem komplet celý pohár. Závan lesa zakonzervovaný v stovkách gulôčok, každá sledovala lesné dianie ako zrenička. Mám fialové zuby a fialové pery a vonku je smaragdová krajina, bude snežiť a... „*A srdce bolí!*“ Cítim niekde vnútri hromový hlas Wericha, ktorý prelečený za

kráľa zabadáva prst k nebesám.

V predškolskom veku mi babička darovala zbierku rozprávok o víle Amálke. Darček mal jediná chybu – nebolo napísané venovanie. Písať som čiastočne vedela, takže na predsádzku som naškrabala farebnými zvyrazňovačmi:

TUTO KNIHU VENUJE BAPKA GRETKE ● NAVŽDY ●

Písmeno E bolo napísané zrkadlovo. Obe vety som zakončila obrovitánskou bodkou veľkosti samostatného písmena. Slovo navždy mi očividne stálo za extra námahu – aby bolo jasné, že kniha je len moja, že sa nevráti do knižnice, ani ju nepohlť spoločný súrodenecký majetok.

Navždy a bodka.

Srdce sa mi opäť rozbehlo. Poznáte ten pocit, keď sa vám takmer – *takmer* – podarí upokojiť, a potom vás náhodná pesnička vráti do kolotoča? Ani si neuvedomíte, že vám bolo na chvíľku ľahko, kým opäť neskončíte na zemi. Je to podobné ako prvé jazdy na bicykli – novonadobudnuté krídla, mäťúci stav beztiaže a v mihnutí oka už počítate kamienky na chodníku. Mozog by sa mal dať vypnúť alebo minimálne stíšiť. Uspať na počkanie. Údajne využívame zlomok jeho potenciálu, mňa ale desí predstava, že by sa odomkol aj ten zvyšok – pár kancelárií by sa zmenilo na jeden odporný *open office*, kde si každá myšlienka musí podpisovať jogurt a predstierať záujem o firemný polmaratón.

Mrvím v ruke lístok tak, ako prababička kedysi tie ľanové nite.

Víla Amálka mala vlasy po zem a tá dĺžka mi pripadala presne akurát. Kradla som mame spony z korytnačiny a krútila sa pred zrkadlom v opätkoch, kým mi zábavu neprekazili nožnice kaderničky. Salón voňajúci po presladenom laku, plagát dámy s dlhými riasami a infantilnou lízankou v ruke, kaderničkino sprisahanecké žmurknutie na mamu za mojím chrptom, ktorá nehučne slabikovala: „My na to česanie nemáme čas.“ Zrada zrad, večná zrada! Prebolela zhruba o dva týždne.

Keď som bola druháčka, čakalo ma recitačné vystúpenie pred celou školou, celým mestom a vlastne celým svetom. V kultúrnom dome v Čadci. Naučila som sa úryvok z knihy o víle Amálke. Medzi kultúrnym domom a námestím je malý trávnik, ktorý bol v tom horúcom dni pokrytý mäsitými púpavami. V strede toho trávnik som sa uvelebila – lúka v meste, svet vo svete – a uvila som si obrovský, košatý, dvojrstvový veniec. Sedel mi na hlave ako bochník chleba, lákal všetok hmyz a bol úplne dokonalý. Opatrne som s ním docupitala do zákulisia, mňala som chystajúcich sa spolužiakov, čierne závesy, ktoré sa liali z neba a divadelné kulisy, zobrazujúce raz to, raz ono. Zahliadla som svoj odraz v akomsi zašednutom zrkadle – nedelne šaty, nanovo dorastené vlasy a dva chýbajúce predné zuby – víla ako sa patrí. Na pódium som sa doslova privznášala. Nemám len rekvizitu z výtvarného krúžku – mám *naozajstný* veniec, aj keď nevydrží navždy. Bodka. Vtedy som prvýkrát pocítila, že veci môžu byť večné, aj keď ich nevidno.

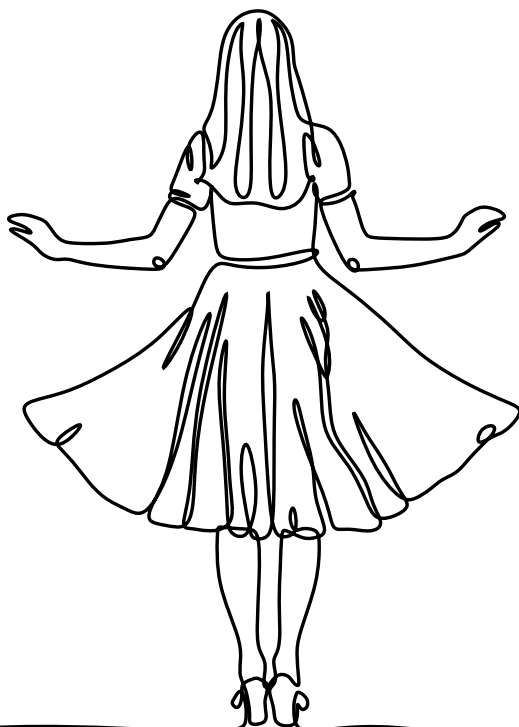
Predstavujem si, že namiesto cestovného lístka zvieram jednu tú púpavu a trhám z nej lupene ako z margarétky.

Reflektory mieria na mňa, vlak prichádza.

Miluje. Milujem.

Nastupujem do vlaku, myslím na svoj vílí moment. Doma sa zabalím do ľanového súkna.

Zajtra sa vydám.

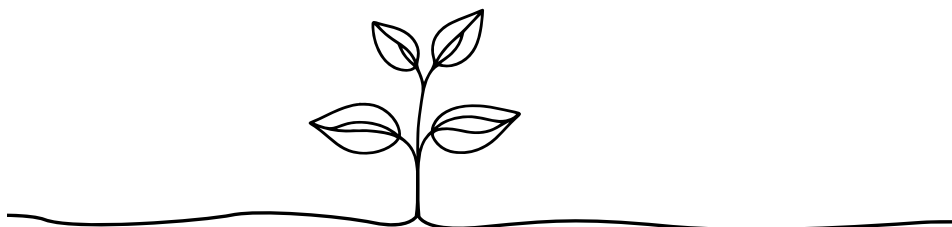

2. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Veronika Peráčková

Nechajte ju

Išla som si parkom a bola som vďačná za každý tieň, ktorý tam bol a vyslobodzoval ma z týchto horúčav. Občas som nadviazala očný kontakt s niekým, s kým som sa míňala a pozdravili sme sa očami. Vtedy som si uvedomila, že som už nejaký čas nepočula slovenčinu. Usmiala som sa, pretože som si uvedomila, že nemusím byť v Prahe na to, aby sa niečo také stalo. Aj Piešťany vedia byť vo svojich parkoch a uličkách viacjazyčné. Multikultúrne, povedala by som. Začala som si všímať ženy a dievčatá. Každá malá úplne iný štýl. Niekedy za to mohla krajina pôvodu a niekedy vek. Všetky mi ale prišli krásne. A potom som uvidela ju. Stála sama a mala sklonenú hlavu. To ma neprekvapilo. Prekvapilo ma, že jej ubližovali nejaké deti a ich rodičia sa na to len dívali. Ťahali ju za vlasy a vyzeralo to tak, že jej občas aj nejaký vytrhli. Nechápala som to. Bolo to preto, že bola taká bledá? Alebo preto, že mala zelené vlasy? Že bola chudá? To si viem predstaviť, pretože som si to zažila. Každopádne ma to pobúrilo. To snáď nie je možné, že ešte v tomto storočí bude niekto niekomu ubližovať kvôli tomu, že je štíhly! A ona si tam len ticho stála akoby sa nevedela obrániť, ale pritom bolo úplne jasné, že sa jej to nepáči. Spoznala som sa v nej... a musela som konať. „Nechajte ju!“, zakričala som smerom k rodinke. Ani sa nepohli, akoby nevedeli, že volám na nich. Podišla som teda bližšie, aby bolo jasné na koho hovorím. „Neubližujte jej! Prečo ju šklbete?“. Teraz už sa na mňa pozreli. Absolútne nechápavo, akoby bolo takéto ubližovanie úplne bežné, normálne. Pokračovala som teda, mala som pocit, že treba vysvetliť, prečo im to hovorím: „Ju to predsa bolí.“... obočie im vyletelo do výšin a s pohľadom, ktorý prezrádzal pochyby ohľadom môjho duševného zdravia mi odpovedali: „Veď je to iba breza.“.....aha..... ona je predsa IBA breza...

3. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Barbora Brezinová (pseudonym)

Keď zmizne smiech

Ráno sa prebudím a chvíľu mi trvá sa zorientovať. Som v posteli u svojej svokry v Brne. Počujem nástojčivé pokyny syna, ktorý sa dožaduje materského mlieka a snaží sa mi dostať do otvoru v kojačom pyžame. „Koko!“ čoraz dôraznejšie žiada. Po dokojení sa odvalím bažiac po ďalšom spánku opäť na chrbát. Keď si chcem narovnať hlavu, niečo pukne a od pravej lopatky smerom k trapézu a pravému uchu ma pichne ostrá bolesť. Seklo ma v krku, o tom niet pochyb. Rozhodnem sa nateraz ignorovať opätovné volanie syna, dožadujúceho sa mojich prs. Ostatne, vo svojich dvoch rokoch sa takmer vždy zobudí hneď, ako sa rozhodnem vstať, má na to radar. Buď ma prezradí to, keď sa snažím nepozorovane presunúť jeho končatiny položené na mojom tele alebo dáky iný pohyb či zvuk. Vstávam opatrne cez bok a musím si druhou rukou pridržať hlavu, aby som zmiernila bolesť. Syn chvíľu naštvane kope malými, tenkými, no prekvapivo silnými nohami do matrace. Potom sa šikovne zošuchne z postele, dobehne ma, chytí za stehno a nahlas plačlivo pokrikuje: „Malinké koko, posledné koko!“

Premýšľam, čo s kocom a hlavne s krkom. Ako zvládnem zajtrajšiu cestu na Slovensko za druhou babičkou, za mojimi rodičmi? Panebože, čo to zas je? Nechcem furt niečo riešiť. Nechcem mať pokazenú dovolenku. Cítim, ako vo mne vzlína predmenštruačný splín a úspešne nachádza živnú pôdu. Vtom sa z vedľajšej izby vynorí rozstrapatený manžel: „Čo sa stalo? Si v poriadku?“ V tesnom závese ide starší syn, hneď zacíti moje rozrušenie a začne si cmúľať palec. Ovládne ma na chvíľu pocit, že nám všetko padá na hlavu ako domček z kariet. „Tak niekam zájdi, nechaj si to uvoľniť,“ prispeje radou manžel. Najradšej by som sa utápala v mizérii, ale uznávam, že bude lepšie nestrkať seknutý krk aj s hlavou do piesku. Po chvíli hľadania narazím na stránky istého masérolomítka-chiropraktika (našla som aj maséra-pomlčka-chiropraktika, ale mal menej recenzií) a s malou dušou volám. Vopred sa hanbím za trúfalú otázku. „Dobrý deň, či ste náhodou, neuvoľnilo sa vám dnes nejaké miesto?“ Z rozhovoru vyplynie, že mám šťastie (alebo si to aspoň v tej chvíli myslím). Termín o jednej poobede nejaká pani zrušila, lebo dostala angínu.

O pár hodín už nastupujem do miestnej električky, ktorej nik nepovie inak než šalina. Brnenská mestská hromadná doprava ma šokuje svojou pokrokovosťou. Môžem si kúpiť cestovný lístok bez toho, aby som niečo vyťukávala na mobile v príslušnej aplikácii. Stačí priložiť k čítačke telefón, v ktorom mám uloženú platobnú kartu. Cítim sa ako v sci-fi a je to fajn. Je dusno, až ma dusí. Vydržím, hlavne krk držať v teple! Mám na ňom tenučký nákrčník z jemnej merino vlny, ktorý v desivom dusne hrá svoju rolu, ale neodvážim sa dať si ho dole. Kúpila som si minulú zimu detský, lebo všetky dospelácke mi boli príliš

voľné, úplne lodžgali. Pre spolucestujúcich vyzerám nepochybne ako mimozemšťan, práve kvôli kombinácii neznesiteľného tepla a kúsku zimného oblečenia.

Sledujem so záujmom ubiehajúce zastávky, na tej mojej opäť pípnem mobilom pri dverách šaliny a vystupujem. Je teplo, ale silný vietor mi hrnie vlasy do tváre. Nebrala som si okuliare, aby som ich pri masáži nemusela odkladať. Kontaktné šošovky ma štípu, lebo mi čosi nafúkalo do očí. Rozhliadam sa žmúriac okolo, aby som zistila, na ktorú stranu sa mám vydať. Fasády domov aj tabule s názvami ulíc sú špinavé od okolitej premávky. Konečne! Našla som správne číslo domu. Pozerám sa na hodinky a premýšľam, či som neprišla priskoro. Jasný, mám ešte dobrých dvadsať minút! Keď idem niekam bez detí, tak obvykle prichádzam s veľkým predstihom. Ak idem s nimi, väčšinou sa musím riadne snažiť, aby som vôbec prišla na čas. Zazvoním a keď sa ozve puknutie zámku, vchádzam dovnútra. Nie je to úplne klasická čakáreň.

Na stene visí obrovský portrét dieťaťa, celý v modrej farbe, magneticky príťažlivý. Z modrej tváre sa pozerajú žiarivé modré oči olemované dlhými modročiernymi mihalnicami. Na jeho čele je prilepený akýsi kamenný fialový amulet, ktorý plasticky z obrazu vyčnieva. Žeby ametyst? V rohu miestnosti je postavená socha Afrodity, opäť modrá, javí sa ako zafarbený sádrový odliatok. Odhaleného oblého boku blankytnej sochy bohyně sa takmer dotýka o niečo nižšia drevená socha Ježiša. Každý z nich má vedľa seba o stenu opretý zarámovaný obraz. Na oboch sú barokoví buclatí anjelici so zasneným pohľadom, ktorí si rukou podopierajú hlavu. V akej realite som sa to ocitla? Na stene naproti modrému dieťaťu je obraz Krista s jasnočerveným srdcom a pod ním Panna Mária. Na sklenenom konferenčnom stolíku miska s cukríkmi. Nie, nemám na ne chuť, sladké nejem.

Posadím sa. Stuhnutý krk mi však neumožňuje pohodlne sa po miestnosti rozhliadať v sede. Radšej sa postavím a postupne sa otáčam na všetky strany, aby som si dekorácie pozrela. Okrem plastových stoličiek, kam som si pred chvíľou sadla potom, čo sa ukázalo, že biely lacný gauč je primäkký, je tu ešte jedna. Drevená a bohato vyrezávaná, pôsobí akoby mala svoj pôvod na nejakom zámku alebo v kostole. Pristúpim bližšie a zbadám lístok s ručne písaným pokynom – nesadať. Namôjveru čudná čakáreň.

Pravda, už dlho som sa nemodlila, prebehne mi hlavou. A zrazu sa modlím, aby ma krk už nebolel a my sme mohli pokračovať v ceste na Slovensko za druhou babičkou tak, ako máme naplánované. Z miestnosti, pred ktorou čakám, sa ozve tlmený výkrik. Neveštiť to nič dobré, prešlapujem na mieste a zvažujem potupný útek. Čo ma po tom, čo si pomyslia, idem. Ešte než sa odhodlám, vychádza z ordinácie pán, ktorý vyzerá, že si masáž pochvaľuje. Nervózne sa usmejem: „Tak čo, tvárite sa spokojne, asi vám pomohol.“ „Jáj, ja sem chodím pravidelne, je to fakt super!“ Trochu sa mi uľaví, ale ozaj len trochu, lebo chlap je väčšia váha než ja a ktovie, či sú naše predstavy príjemnej masáže aspoň vzdialene podobné. Spozna dverí ordinácie sa teraz pre zmenu ozýva zvučný ženský smiech. Bolesť krku a naštvanie na celú situáciu vo mne priam podnecujú

frustráciu. Ako si dovoľujú sa tam prihlúplo hihňať, keď vonku čaká človek, ktorému do smiechu rozhodne nie je!

„Podte ďalej!“ vykukne na mňa ešte stále rozchichotaná žena v prikrátkej modrej uniforme, a preruší tak moje tiché vnútorné soptenie. Ukáže sa, že je asistentkou miestneho maséra a chiropraktika Vránu. Ten si s pokyvovaním bradavy vypočuje pár slov o mojich obtiažach. „Vyzlečte sa do pol tela a položte sa na lehátko. Leni, premasírovať. Má to na pravej strane. Hm, radšej príliš netlač, lebo by sa to mohlo aj zhoršiť, keď to má čerstvé. Idem naproti do cukrárne, vezmem ti niečo?“ Nič z toho mi odvahu nedodá a chvíľu znovu pochybujem, či som na správnom mieste a všetko nebude len strata času. Lenka masíruje štýlom, ktorý je aj na mňa príliš jemný, a to už je čo povedať. Šúcha mi rukami najprv jednu stranu chrbta, potom druhú, je to celé jalové. Prechádza ku krku a konečne aspoň trochu cítim, že sa mi začína chrbát zahrievať. Vrána sa vracia. Informuje Lenku, že si kúpil kávové zrná, dvojzmyselne sa uchechtáva a súdiac podľa mlaskavého zvuku ho rovno z lupne. Nuž, takto si nepredstavujem svojho záchrancu.

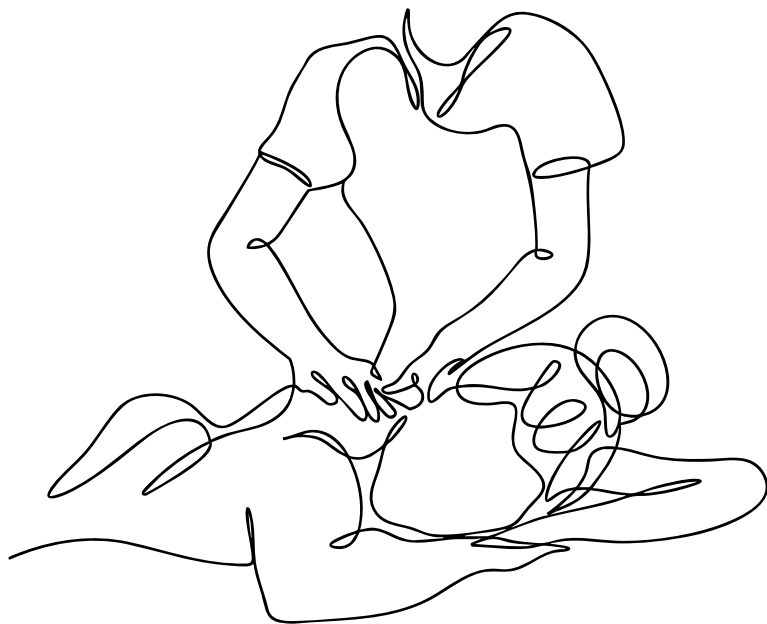
Otvorím resignovane oči a dívam sa pod seba cez otvor na tvár v masážnom lehátku. Počkať, počkať. Dioptrii mám požeňnane, ale šošovky som si predsa nasadila. Ak ma zrak neklame, je priamo uprostred môjho výhľadu pripevnený obrázok svätej rodiny. Jasné, všetko do všetkého zapadá. Ešte aj na stene vedľa lehátka som si všimla celú plejádu povešaných ružencov a obraz Krista. Keby mi niekto čakáraň a ordináciu popisoval včera, asi by som sa musela smiať a nahlas pochybovať o Vránovej profesionalite. Na okolnostiach ale záleží.

„Tak podme na to!“ zahlási masér Vrána a cítim, že teraz sa ma chopili rozdielne ruky. Počujem prapodivné zvuky, ktoré pod nimi vydáva moje telo. Sem-tam chrupnutie, puknutie, lupnutie. Keď som už solídne zmagľovaná v tejto polohe, mám si lahnúť na chrbát. V panike ani nestihnem cítiť ostych, že sa na moje prsia díva ktosi cudzí. Kadejaké krkolonné rotovanie nôh, k tomu prazvláštne pohadzovanie mojou hlavou. Vari s ňou len nezačne žonglovať! „Prečo sa bránite? Všetci sa len bránia, to je hrozné, uvoľnite sa!“ Brániť sa ani nechcem, ale chvíľu trvá, než sa telo a hlava odovzdajú a spoločne sa dohodnú, že to, čo prebieha, je bezpečné. Nasleduje poloha v sede, Vrána sa chopí môjho trupu a rúk a všakovako mnou kníše.

Prostredie a výzdoba mi už ani zamak neprídu smiešne. Vnímam, ako sa mi uvoľňuje telo a pomaly aj myseľ. Pri platení mi z peňaženky vypadne obrázok Madony, ktorý mám z chrámu San Luca, týčiaceho sa na kopci nad talianskou Bolognou. Má už ohnuté a ošarpané rožky, ale obratom ho do peňaženky vraciam. Skoro som naň zabudla, veď hotovosť takmer nepoužívam. Odchádzam s napraveným krkom. Ešte bolí, ale už nie je taký stuhnutý, že by som na pozretie do strany potrebovala otočiť celé telo. Chvíľu posedím v čakárni. Uvedomujem si, aká som bola strnulá zo stresu posledných dní. Dovoľujem si dýchať a príliš sa nenechať ovplyvniť myšlienkou na to, či zajtra zvládnem dlhú cestu autom. Lebo – ak aj nie, a vyrazíme o deň neskôr, čo sa v skutočnosti stane?

Nič.

U chiropraktika sa Bohu nevysmievam. Ani keď idem na operáciu, keď je vojna, povodeň alebo hurikán. Keď som v úzkych. Keď zmizne smiech ako kus bielizne v sušičke. Ach, aká úľava, že na to nie som sama. Aká úľava, že nie je všetko závislé na vrtkavom šťastí, ktoré si na niekoho sadne a na iného nie, alebo na náhode. Možno sa zase budem občas s malými modliť. Modré dieťa z obrazu sa pri odchode na mňa chápvavo díva. Už takých ako ja videlo dosť.

Čestné uznania

Kristína Tenkelová

Prehltnuté slová

Lea Dékány

Citrón a čokoláda

Lucia Murínová

Tam

Katarína Bobovčáková

Maliar

Katarína Tanušková

Najkrajšie listy sú tie bez života

Lucia Masná

Ťažký život školáčky

Anežka Stašová

Viera, nádej, láska

Alica Struková

Paródie

Alica Struková

S umelou inteligenciou inteligentne

Prehltnuté slová

Každý deň chodievala na vlakovú stanicu. Nikam necestovala, len sa tam potĺkala a dúfala, že ju niekto osloví. Avšak, v moment, čo ju niekto oslovil, triasli sa jej ruky a nevedela prehovoríť ani slova.

Taká bola. Čudáčka. Nič viac pre ľudí okolo nebola.

Pracovala v sklade, v tichu, tam sa naučili, že ju nemajú ohlasovať, lebo strípne.

Ale na stanici to bolo iné. Veľa ľudí ju tam nepoznalo a nevedeli, čo je zač, tak sa niekedy stalo, že sa jej niekedy niekto niečo spýtal. Ale ani tu nikdy nevedela svoj jazyk prinútiť k odpovedi, bola však vďačná za to, že si ju všimli, že BOLA VIDENÁ aspoň na chvíľku. Začiatky rozhovoru boli pre ňu najťažšie, ak sa jej podarilo dostať sa cez prvú úvodnú časť, už to šlo ľahšie, ale veľa ľudí jej už po prvom nepodarenom dojme nedalo šancu. Avšak nevzdávala to, chcela túto svoju nedokonalosť zmeniť.

Sadla si na predposledné sedadlo pospájaných sedačiek a čakala tak, ako vždy.

Okolo prechádzalo množstvo ľudí. Na sedačkách sa neustále vymieňali desiatky ľudí a vždy, keď to vyzeralo, že k nej niekto ide, zatriasla sa, ale snažila sa to skryť za voľnými rukávmi kabátu.

V ten deň však nikto za ňou neprišiel. Už sa aj chystala odísť, ale niekto prišiel k sedačkám, tak sa rozhodla ostať. Neznáma osoba sa rozhodla, že si sadne na sedačky oproti. Samozrejme, bola udržaná formálna vzdialenosť a osoba si sadla o jedno sedadlo doľava, aby sa nemusela nikomu pozerat' priamo do očí. Ale aj tak, boli k sebe blízko, čo donútilo našu „čakatelku“ rozhovorov, aby z tašky vybrala magazín a tvárila sa, že aj ona tu netrpezlivo čaká. A vlastne aj čakala, ale nie na vlak.

Čakala, že sa niečo udeje, márne. Po dlhých minútach ticha už tušila, že rozhovor sa pravdepodobne neudeje, ale chcela tomu dať ešte šancu, tak sa rozhodla ešte chvíľu ostať.

Druhá strana na rozdiel od nej veľmi nerozmýšľala. Jej viečka sa zavreli krátko potom, ako si sadla. Skrčila chrbát, aby sa mohla oprieť o malé kovové operadlo a položila nohy na kufor tak, že bolo nemožné prejsť uličkou.

Už bolo jasné, že sa naozaj žiaden rozhovor neudeje a aj by odišla, keby jej v tom nezabraňovala zatarasená ulička. Sedela zle, ľutovala, že si nesadla na iné sedadlá, tam by sa jej toto stať nemohlo, tam by mohla odísť druhou stranou, ale tu jej v tom bránila stena.

Sledovala, či sa spiackej žene náhodou nepohnú nohy a nedostane šancu odísť. Zatiaľ to ale pozitívne nevyzeralo.

Žena oproti musela byť veľmi unavená, zaspala krátko potom ako prišla.

Nedokázala ju zobudiť, taký čin jej prišiel ako príliš chladný, a vlastne, aj keby daná

žena nespala, nedokázala by jej povedať, aby jej uvoľnila cestu. Už len myšlienka na to, že by mala niekoho o niečo poprosiť, jej spôsobovala úzkosť.

Chcela byť odvážna, chcela, veď preto sem každý deň chodila, ale jej telo ju nikdy neposlúchalo. Vždy dalo ostatným pocítiť neistotu a slabosť, ktorú vo vnútri pociťovala.

Počula šuchot, obzrela sa a uvidela, že niekto spiacej žene zobral malú taštičku, ktorú mala položenú na vrchu všetkých igelitiek a látkových tašiek. Svižným krokom osoba odchádzala s vecou, ktorú práve odcudzila.

A nastal čas konať, ale nemal kto, pretože, keď sa obzrela navôkol, nevidela nikoho, kto by nejako reagoval na krádež. Každý upieral svoju pozornosť na niečo iné.

Vyšlo to na ňu. Musela konať. Nohy mala ako zo žele, pri vstávaní sa musela pridržať operadla.

Spravila krok, dva, zastala tesne pred ženou a spiaca žena otvorila oči.

A v momente ľutovala, že vôbec vstala zo stoličky, aby jej niečo povedala.

Pretože teraz, keď nastal čas rozprávať, prehtla všetky slová, čo chcela povedať a z jej úst vyšiel len nejaký divný tichý zvuk. A stála tam, nepochopená. Druhá strana si prekřížila ruky a uvoľnila priechod medzi sedadlami.

Už vedela, že nebude schopná rozprávať, tak využila šancu ujsť. Rýchlo schmatla svoje veci a rýchlym krokom kráčala preč od celej tejto situácie.

Doteraz sa ešte držala, ale už to nezvládala. Musela sa vzdialiť niekam ďalej od ľudí.

Odbočila na toalety, dúfala, že tam nikto nebude a bude sa môcť vydýchať.

Zavrela za sebou dvere a ocitla sa zoči-voči človeku, čo jej spôsobil tento stav.

Konkrétne zlodějke, čo si pred zrkadlom upravovala svoje očné linky. Na umývadle mala položené dve tašky. Jedna bola stredne veľká, čierna a druhá, tá odcudzená, malá červená taštička, o ktorej by sa vďaka jej jednoduchosti a drobnosti dalo uveriť, že je to len kapsička s kozmetikou.

Ale ona to videla, tak ju nik neoklame.

Prudko sa nadýchla a pristúpila k umývadlu. Tvárila sa, že aj ona sa ide upraviť, ale rýchlym chmatom zdrapla červenú taštičku a utekala.

Toto si vyvolalo reakciu. Zlodějka sa za ňou rozbehla, ale zmenila smer, keď zbadala, že žena smeruje k obeti jej krádeže.

Bála sa jej vrátiť tašku, ale vedela, že je to najlepšia vec, ktorú môže práve urobiť. Keď nevie reagovať ústami, musí rukami, povedala si.

Chcela jej to tam nenápadne dať, už nechcela rozhovor, chcela spraviť správnu vec a ísť domov.

Tak prechádzala popri poslednom sedadle a chcela nenápadne taštičku položiť na kufor, ktorý bol už teraz položený stranou.

Išla zozadu. Nenápadne. Priblížila sa ku kufru, nastavila taštičku a pustila ju na kufor.

Nevyšlo. Taška padla. V momente sa zohla zodvihnúť tašku.

„Prepáčte,“ vyklázlo jej z úst, čo sa často nestávalo.

Len zriedkavo jej vyklázlo správne slovo v správny čas pred cudzími ľuďmi.

„Nevadí. Aj ja som dnes tak unavená, že si nič nevšímam. Cestujem domov. Aj vy niekam cestujete?“

Pokrútila hlavou.

„Čakáte na niekoho?“

„Áno...“

„Tak si kľudne prisadnite. Nech sa mám aspoň s kým pohovárať, inak zase zaspím, čo by som nemala, lebo zmeškám vlak.“

Jemne sa usmiala a prisadla si, aby sa stalo to, po čom tak veľmi túžila. Rozhovor.

Citrón a čokoláda

Nikdy som si nemyslela, že sa to dostane tak ďaleko. Nikdy som si nemyslela, že na tom bude záležať. Ale stalo sa a teraz sa musím vyrovnáť s následkami.

Všetko sa to začalo pred rokom. Začalo sa to nevinnou myšlienkou. Nič vážne, len cudzinec za stolom. Mojím stolom. Páčilo sa mi miesto, ktoré som si vybrala na začiatku školského roku, ale pomaly sa mi cudzinec na mojom mieste začal páčiť viac ako to samotné sedadlo. Len som to ešte nevedela.

Chcela som, aby ten cudzinec opustil moje miesto, ale jediný pohľad naňho mi umožnil uviesť si, že som možno urobila unáhlený záver. Nechala som neznámeho sedieť na mojom mieste, nech mu patrí nielen to, ale aj všetko ostatné. Vybrala som si voľné miesto za ním. Sledovala som ho bližšie a snažila som sa o ňom dozvedieť čo najviac.

Čoskoro som si uvedomila, že máme spoločné takmer všetky triedy. Keď som toho neznámeho sledovala, zistila som, že nemá veľa priateľov. Jediné, čo robil, bolo čítanie jeho kníh a učenie sa. Bol to tichý človek, veľmi súkromný. Ale to mi samozrejme nevadilo.

Uplynula jeseň a koncom októbra som si ukotvila v pamäti jeho obľúbený žáner – klasiku. Mal rád jedného konkrétneho autora, o ktorom som nikdy predtým ani len nepočula.

Dozvedela som sa, že rád pije čiernu kávu počas daždivého rána a latte počas slnečných dní. Mal zvláštny vkus, pokiaľ išlo o jedlo: neznášal škoricu. Dokonca aj jej vôňa ho znechutila. Mal malý moped, s ktorým chodil do školy, ktorý vždy nechal zamknutý za blízkou čerpacou stanicou, aby mu ho neukradli.

V polovici novembra som konečne dostala odvalu porozprávať sa s osobou, ktorá mi najprv ukradla miesto a potom aj moju myseľ. Urobila som tak raz na začiatku hodiny biológie. Bolo upršané ráno, a tak si na začiatok dňa priniesol čiernu kávu, tak ako vždycky.

Prišla som k nemu a začala som sa zhovárať o knihe, ktorú mal v rukách. Tú istú knihu, čo už trikrát prečítal. Predpokladám, že jeho obľúbená. Tú istú knihu, o ktorej som pátrala niekoľko nocí, keď som zbadala jeho úsmev pri jej čítaní.

A tak sa neznámy zmenil na kamaráta.

A čoskoro prišli Vianoce. V tom čase som si uvedomila, že nie je také zlé sedieť za svojím novým kamarátom. Posledné štyri mesiace som sedela za ním a neodvážila som sa posadiť vedľa neho. Nemohla som sa mu pozeráť do tváre na hodinách, keď potajomky čítal svoje knihy namiesto učebníc, a nemohla som sa s ním spojiť, keď sme museli vytvárať skupiny, aby sme spoločne mohli vyhľadávať veci na nejakú tému.

Ale toto miesto malo aj svoje výhody – ľahko som sa mu mohla pozrieť cez rameno. A práve to som robila. V jeho telefóne som videla presnú pasáž knihy, ktorú momentálne

čítal. A to prišlo vhod v deň vianočný. Vďaka schopnostiam venovať pozornosť som presne vedela, čo chce na Vianoce. A vedela som, že to od nikoho iného nedostane. A tak som mu to kúpila. Bola som spasiteľ, ten, kto ho rozosmial, ten, kto poznal jeho záujmy, ten, kto ho poznal lepšie ako jeho vlastná rodina.

A netrvalo dlho, kým sme sa spolu začali viac rozprávať. Trvalo ešte niekoľko dní vďačnosti a rozhovorov, aby sme sa dostali do ďalšej fázy.

A tak sa kamarát zmenil na priateľa.

V posledný deň školy pred zimnými prázdninami sme si vymenili telefónne čísla, aby sme mohli zostať v kontakte. Boli sme na telefóne denne niekoľko hodín a rozprávali sme sa o všetkých veciach. Rozprávali sme sa o našich záľubách, rodine, vzácných spomienkach z detstva. Bola som nalepená na každom jeho slovu.

Čoskoro som mu začala písať listy a skladať básne. Nikdy som mu ich neukázala, samozrejme. Toto boli moje najcennejšie myšlienky o ňom, moje emócie vyliate na papier. Nikdy som mu nemohla ukázať túto časť mňa.

A tak som napísala. Písala som denne, triedila som svoje pocity na papieri a vytvárala príbehy. Za pár dní som mala takmer plný zväzok listov, básní a príbehov.

Keď sa opäť začala škola, nepísala som toľko ako počas prázdnin, ale stále to toho bolo veľa.

Zmenila sa aj dynamika nášho vzťahu. Vyzval ma, aby som si sadla k nemu, čo mi vyčarilo úsmev na tvári a motýle v bruchu. Začali sme sa spolu rozprávať častejšie – ráno, medzi vyučovacími hodinami, na obed. Dokonca ma začal sprevádzať na moju autobusovú zastávku. Strávili sme spolu toľko času. A nemohla som si želať viac.

Viera však poznala moje skutočné túžby a premenila ich na skutočnosť.

Počas jedného slnečného jarného dňa nám bol pridelený spoločný skupinový projekt. Rozhodli sme sa, že sa stretneme u neho doma, aby sme ho urobili. Bol stanovený čas a miesto - jeho dom, poobede. Slúbil mi, že ma vyzdvihne na autobusovej stanici pri škole, na tej istej, na ktorú ma posledný mesiac odprevádzal.

V deň stretnutia som bola nervózna. Dlane som mala spotené, srdce mi bilo v hrudi a podlamovali sa mi kolená. Vyzeralo to, akoby som išla do domu samotného diabla, a nie do domu veľmi dobrého priateľa.

Ten deň si dodnes živo pamätám. Prišla som na stanicu skôr, nechcela som meškať. Krátko nato prišiel aj môj priateľ. Prišiel na svojom malom mopede, s ktorým vždy chodil do školy. Povedal mi, aby som si sadla za neho na držiak na tašky a držala sa ho. Urobila som, ako mi bolo povedané.

Cesta k jeho domu netrvala dlho, ale bola trápna. Ani jeden z nás nemal čo povedať a tak sme sa len ticho viezli, vietor nám fúkal do tváre a nad nami svietilo slnko.

Keď sme zastavili pred jeho domom, všimla som si, že je napätý, takmer akoby váhal, či vojsť. Najprv som nechápala prečo, bola to len obyčajná návšteva. Ale v momente, keď otvoril dvere, som pochopila.

Uprostred obývačky bolo niekoľko ružových balónov s nápisom: Budeš moja frajerka? Široko som sa usmiala, môj úsmev sršal radosťou. Bez váhania som súhlasila. Šťastne ma pobožkal, čím mi ukázal svoju lásku. Bol to ten najsladší bozk, aký som kedy dostala. Chutil ako čokoláda a čerešňa. Typ chuti, ktorý sa stáva návykovým. A ja som sa stala závislou.

A tak sa z priateľa stal milenec.

Písala som viac ako kedykoľvek predtým, všetky moje listy sa končili bozkom odo mňa. Dala som si za úlohu posielat' mu jeden list týždenne, aby som mu ukázala, ako veľmi ho milujem. Vždy sa veľmi tešil a odmenil ma bozkom na pery, jeho sladká chuť nasledovala krátko nato.

Začali sme sedávať vedľa seba a držať sa za ruky vždy, keď to bolo možné. Tento čas som si skutočne užívala.

Predstavil ma svojim priateľom. Boli tam väčšinou kamaráti z jeho starej školy, ktorých tam nechal keď začal chodiť do tej mojej. Všetci vyzerali staršie ako ja, aj keď sme boli v rovnakej triede. Ale neboli zlí. Boli veľmi priateľskí a veľmi rýchlo ma pustili do ich skupiny. Všetko bolo perfektné. Sladká chuť bozku tam stále bola a prinútila mi pozerat' sa na svet cez ružové okuliare.

V upršaný deň sme sa stretli v škole a pobožkali sme sa na pozdrav, ako zvyčajne. No tentoraz mal bozk trpkú chuť. Ale potom som ho videla piť svoju čiernu kávu, a vedela som si predstaviť prečo bol ten bozk iný ako doteraz, a nechala som to tak. Ale tá trpkosť sa na mňa nalepila, znepokojovala ma. V ten deň neprejavoval taký záujem o moje rozprávanie ako zvyčajne, čo ma znepokojovalo. Ale zahнала som tieto myšlienky a bola som si istá, že to bola len trpkosť, ktorá ma trápila. A presne to som napísala vo svojich listoch v ten deň. Všetky problémy, na ktoré som myslela od začiatku nášho stretnutia. *Prečo si nenašiel nových priateľov, odkedy v septembri prišiel do školy, prečo všetci jeho kamaráti z jeho starej školy vyzerali oveľa staršie, prečo sa dnes po bozku vyhýbal môjmu pohľadu.* Vložila som všetky svoje emócie na papier ako zvyčajne, ale namiesto toho, aby som list ukončila bozkom, nakreslila som len srdiečko perom, z nejakého dôvodu sa mi to zdalo správne. Odvtedy som na listoch nezanechala ani jeden bozk, väčšinu som ich ozdobila srdiečkami, neskôr slzami.

Moje podozrenie len rástlo. Všimla som si, ako nepočúva moje príbehy, ako je neustále na telefóne, keď s ním hovorím. Jeho bozky zhorkli, aj keď si predtým nevypil žiadnu kávu. Namiesto čokolády som cítila citrón. Napriek tomu som stále chcela sladkú lásku z prvého bozku späť. Nemohla som to nechať len tak. Musel existovať nejaký spôsob, ako tu sladkosť vrátiť.

Dlho som nevedela prísť na to, ako tú sladkosť vrátiť, ale potom ma to napadlo - potešenie.

Vytvorila som príjemnú atmosféru, zapálila sviečky, upiekla sušienky a pozvala som ho k sebe. Najprv váhal, či má prísť, ale keď som mu povedala, že mám pre neho prekvapenie, súhlasil a prišiel. Bola som nervóznejšia ako kedykoľvek predtým, z očividných dôvodov. Chystala som sa prísť o panenstvo.

Pripadalo mi to ako hodiny, kým som počula zvoniť zvonček, hoci v skutočnosti to nemohlo byť viac ako tridsať minút. Zazvonil zvonček a ja som otvorila dvere s plachým úsmevom na perách. Keď uvidel sviečky s fľašou šampanského na stole za mnou, uhádol prekvapenie a bez akéhokoľvek zaváhania ma zdvihol na ruky a doniesol do mojej spálne.

Cítila som horkosť, mala som stiahnuté hrdlo a cítila som všetko naraz. Bolo to ochromujúce. Pozeral sa na mňa tak hladne, vyzeral, že by ma mohol zhltnúť celú, takže som rozmýšľala, či som sa rozhodla správne. Ale teraz už bolo neskoro vycúvať. Zavrela som oči a zverila som mu svoje telo. Rýchlo ma vyzliekol, bozkával ma všade. Bozky prišli horúce, prvá časť z nich chutila horko, ostatné boli opäť sladké. Po tak dlhom čase to bola vítaná zmena, vďaka ktorej sa mi zdalo, že tá bolesť nie je taká zlá.

Po prvej spoločnej noci rýchlo odišiel a nechal ma s boľáčkami, samú. Vzal si so sebou sladkú chuť a vo mne zostala horkosť. No keď som ho na druhý deň v škole pobozkala, bozky opäť chutili sladko. Bola som šťastná.

Moje šťastie však netrvalo dlho. Po sladkej fáze sa vrátila horkosť. A jediný spôsob, ako dostať tú sladkú čokoládu späť, bolo mu dať svoje telo. A presne to som urobila – dala som mu ho. Bola som závislá na sladkej chuti čokolády, ktorú si vždy nosil so sebou.

A tak sa milenec zmenil na monštrum, ktoré nemôžem opustiť.

Od prvého ochutnania horkosti prešlo pár mesiacov. A zatiaľ sa nič nezmenilo. Viem, že to pre mňa nie je dobré, ale ako narkoman, ktorý je závislý na drogách, som závislá na sladkej chuti jeho pier, ktorá sa dostaví až po mojej bolesti.

Nie som schopná opustiť tento stav sama, potrebujem, aby si sa so mnou rozišiel. Si to monštrum, ktoré ma zničilo, ktoré zanechalo v mojich ústach horko-sladkú pachuť. Si monštrum, ktoré ma urobilo závislou, urobilo ma takou, aká som. Ale ty si spasiteľ, ktorý mi môže pomôcť a zachrániť ma pred samou sebou. Spasiteľ, ktorý mi môže pomôcť začať nový život.

Tak ťa prosím, nechaj ma ísť. Nechaj ma ísť, akoby som nechala všetky svoje slová odísť v rúchu ohňa. Nechaj ma ísť.

S pozdravom,

Tvoja Láska

Tam

Ticho. Posedávam na sivej pohovke, nohy vyložené vysoko. Vo vzduchu sa vznáša oblak zmätenia a trpkosti s príchutou karamelu. Prázdny obal z čokolády prikvačila práve odložená rozčítaná učebnica. Aj tak je tu tma na učenie sa. Izbu osvetľuje iba malinké svetielko vychádzajúce z vedľajšej izby. Inak je tu sivo. Asi ho produkuje to nemoderné čalúnenie.

Na parapetnej doske niečo pristálo. Poklopka to po plechu aj po skle a zas ticho. Mykla som sa. Nie som vo svojej koži. Rada by som nebola.

Siahla som po šperkovníci s maličkou roztrasenou baletkou vo vnútri. Stojí na jednej nohe, má ružovú tvár, červenú sukňu a ruky vysoko nad hlavou. Iba som ju položila na kolená. Aj tak od nej nemám klúčik. Vzal si ho asi so sebou. Ticho. Ale nie vo mne. Stiesnený uzlík elektrických výbojov, čo nemôžu von, mi šticuje vlasy. Obrázky spomienok vyliezajú unavené. Dlho boli zavalené ťarchou zbytočných slov, čo kto a kedy povedal, aj čo ešte len povie.

„A predsa sa točí! Pozeraj!“ smeje sa očami. Má v nich odlesky zvonkohry.

Výčitky, nízkofrekvenčné stíhačky už sedia na okne namiesto holuba, čo to vzdal pred chvíľkou. Prsty mi prešli po jemných výšivkách na vrchnáku. Orgán na trávenie sa prevracal z jednej strany na druhú, hrá proti mne šach s veľmi výhodnými pozíciami a ja zas a znova prehrávam. Buch. Dvere.

„Už o tom nechcem viac ani počuť! Tam... má všetko, čo potrebuje...“ ozval sa krik s vedľajšej izby a vo mne to zaškrípalo.

Rozpoltená myseľ myslela na dedka i staronovú srdcovú záležitosť. Na nich oboch. Obývačkou prebehla naštartovaná mama.

„Zas sa neučíš?!“ hádže po mne pohľadom z druhej ruky, v prvej nesie vyžehľenú kôpku do dedkovej izby. Bývalej dedkovej izby.

Jemné biele vločky sa lepili o obrovský brmbolec pletenej čapice. Ťarchavé nohy sa brodili kilami a kilami snehu. Oboma rukami za chrbtom ako odsúdenec ťahám obyčajné drevené sánky. Lepkavý sneh a do očí sa už plaziaca čiapka mi nič nedarujú. Symfónia mrazu ladí každý nástroj. Nos, líca, uši, pery. Cieľ je blízko. Dedko ďaleko za mnou...

„To dáš, to dáš... To dáme!.. Dnes to dáme!..“

Povzbudzuje mňa aj svoju... barlu.

Stojí vedľa mňa. Na jednej nohe. Vedľa nás sánky. Sme zadýchaní, červení a spokojní, kam až sme to spolu dotiahli. Všetci traja. Zbadá, že na neho pozerám zdola. Šibalsky na mňa žmurkne.

„Ty si mu to dovolila?! Aspoň ty si mohla mať rozum! Keď on...“

Všetci kričia. Mama, otec, babka.

Ležíme olepení snehom, sme otrasení nárazom, ale smežeme sa.

„A predsa sa točí! Pozeraj, dedko!“

Kývam hlavou dookola. Akože jej nič nie je.

Dedko má ružovú tvár a ruky vysoko nad hlavou. Nohu natiahnutú. Oči dokorán...

Nemoderne otapatovaná obývačka mlčí o svojich tajomstvách. Aj o baletke na jednej nohe. Nikoho už nezaujímajú. Nemá ich kto ani komu prezrádzať. Tvrdá sivá pohovka je prekrytá bielou umelou kožušinou, aby sa náhodou nevydrala. Na tú si nikto nikdy nesadne. Každý sa bude báť, že by ju zašpinil. Sedačka je chránený živočích. Čo tam po tom, že chudera skape od nudy.

Všetci mlčia. Mama, otec, babka.

„Prečo?!“

Otázka vyletela skôr, ako ju jazyk stihol poslať do obranného pásma. Nič. Prečo toto všetko? Ako ste mu to mohli urobiť? Prečo neodpovedáte? Slzy stekajú po červených líkach, ale nič nepomáha. Hnev vo mne rastie. Dúfala som, že niečo povedia. Čo i len slovičko. Ale iba mlčia. A to mlčanie ma zožiera zvnútra. Mlčanie je pre mňa ešte bolestivejšie. Obluda vo mne sa predsa chcela hádať! Tak veľmi! A nie ticho, len nie ticho. Nedokážem sa na nich ďalej pozerať.

Sklonila som hlavu a rozplakala sa. Nikto to nerieši, ďalej pokračujú v tom svojom ničom. Hlavy sploštené od vlastných nákladov zbytočných problémov. Ponuré prítmie.

„Zostaň ešte chvíľu! Neodchádzaj, prosím!“ volám za ním.

Je príliš neskoro. Rozhodnutie padlo dávno pred mojím výkrikom. S pravdou sa mi nikto nedokázal pozrieť do očí. Otočila som sa a s plačom na krajíčku vošla dnu. Možno by sa snažili o ďalší ťah. Pre preblikujúce červeno-modré svetlá s húkačkou, pod ktorou tam kdesi schúlený sedí vo vozíku, s hlavou nahnutou k jednému plecu, rukami a nohou krčovitovo zapretými o opierky, na šachovnici už nie je pole. Na sivej sedačke už pre neho nie je miesto.

Búrka nevy povedaných slov skončila a nedovolila mu povedať ani nejaké posledné na rozlúčku. Nikdy sa nepriznať k našim najtajnejším tajomstvám. Oboch nás však spájalo niečo, čo nás od nich tak veľmi odcudzilo. Jednonohá...

Bál nekonvenčnosti. Hudba hrá v tóninách sláčikových nástrojov, priam poháňa do tanca. Ťažko oponovať po pár drinkoch. Mať tak šaty z červeného zamatu a vysoko vyčesaný účes. Pohrávať sa pohľadom s okolím. Hudba zrýchľuje a vo mne sa niečo pohýna. Známa melódia? Zvonkohra. Baletka na jednej nohe, pohybujúca sa v sínusoide pohybov okolo vlastnej osi. Robila to pred 30 rokmi, pred 20, pred 15 pred 10, pred 5 a robí to doteraz. Kým nezmizla. Stratila sa v šedých oblakoch ticha. Ale teraz je tu. Rovno predo mnou. Nie! Je vo mne. A známy muž za ňou. Biele vlasy, oči sivomodré chladné a v polarite láskavé. Naťahuje strunu kľúčikom. Prečo tu je? Na mojom bále? Prečo stále odo mňa niečo chce? Obviniť ma? Z niečoho konkrétneho či abstraktného? Alebo to chcem ja? Pohýnam sa v rytme hudby. Ovládaná nekonečnom pohybov.

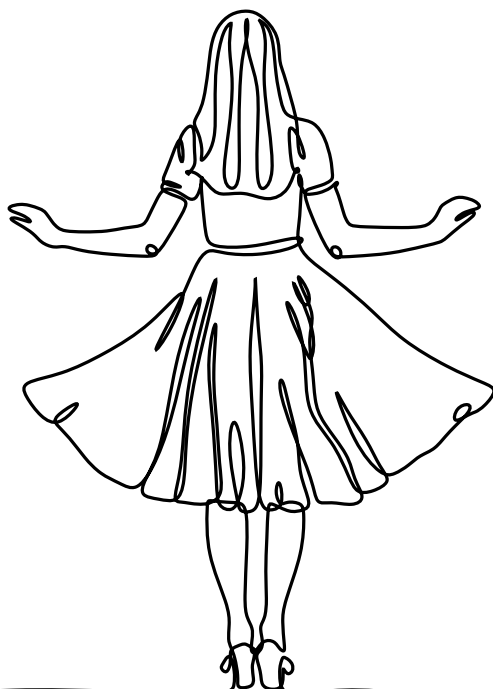
Raz dva tri štyri. Dva dva tri štyri. Rovnica naučená. Všetky pohľady na mňa dopadajú zase, tak ako aj naposledy, tak aj teraz. Znie hlboký potlesk, všetci zúčastnení sú očarení. Obzerám sa. Už nikde nie je. Kam zmizol? Prečo nezostal ešte chvíľu? Neodchádzaj, prosím! Tak veľmi si mi chýbal..

Chcela by som mu raz predstaviť teba.

„Zajtra môžeš ísť s nami pozrieť dedka, ktovie...možno už naposledy.“ vychádza mama z izby a napráva kožušinu na sivej opache.

Truhlička s baletkou mi oťažie v rukách.

Tam...

Maliar

Pohyby štetca mu boli známejšie než hocičo iné. Poznal každý z nich a každý vedel majstrovsky ovládnuť, akoby ťahmi dýchal. Maliar, stojac pri svojom prázdnom plátne, sa usmial na milióny možností, ktoré pred ním stáli.

Je dôležité podotknúť, že nebol iba maliarom. Bol mnohým. Býval synom, bratom, bratrancom a teraz sa z neho stal otec, manžel, pán domu. Bol kráľ svojho paláca a mohol sa nechať oslovovať všetkými týmito titulmi. Napriek tomu sa mu vždy najviac páčil maliar, tá časť duše, ktorá mu dodávala silu ráno otvoriť oči a pozdraviť slnečné lúče. Preto keď zobral do rúk paletu a do tváre mu zažiarila lúka pestrých farieb, upokojil sa.

Ako do nich hľadel, na všetky svoje starosti zabudol. Plátno pred ním, štetec v rukách a ateliér naokolo mu slubovali pokoj. Služobníctvo jeho umenie považovalo za niečo, čo mu robí radosť. Predsa, keď si Maliar vypýtal čaj, vždy v jeho hlase zaznel milý a dobrosrdečný tón. Keď bol Maliar maliarom, vo svojom ateliéri, nebol krutým pánom domu. Zatvorený medzi štyrmi širokými stenami sa zdal ako netvor v kletke, ktorý nemal kadiaľ ujsť. Ktorý nepoškriabal, nepohryzol, neštekal.

Pán domu a Maliar boli dvaja rozdielni ľudia. Jeden bol usmievavý muž a druhý nočnou morou. Z jeho nálad sa stalo nepísané pravidlo, ktorým sa všetci v dome držali.

Okrem jeho syna. Bol to syn Maliara, tým si bol celý dom istý. Usmievavý, milý, chlapec taký malý, že sa pod stolmi schovával len tak zo žartu. Šantil a kričal vtedy, keď sa Maliar stratil v ateliéri. Ticho ho pohltilo, keď sa po chodbách preháňal Pán domu. Netušil prečo. Poznal Pána domu ako svojho otca a síce k nemu nikdy nebol najmilší, puto, ktoré v chlapcovi panovalo od narodenia, odpúšťalo otcovi každú chybu. I teraz, keď pootvoril dvere do mramorovej miestnosti, sa Pána domu bál.

Maliara nepoznal.

Chlapec zastal, keď pred plátnom zazrel muža, uvoľneného a s úsmevom na tvári. „Oci?“ hlesol. Netušil, čo od postavy čakať. Krik? Rev? Nadávky a nechutné slová? Zvrastené čelo a oči plné hnevu? Maliar sa otočil, no jeho tvár zostala nehybná. Syna ignoroval. Zdalo sa, že myšlienky stále upiera na plátno pred sebou. Na to, ako s ním naloží. Čo naň namaluje. Plátno bolo stredom jedného z jeho vesmírov. Bola to droga, alkohol, ktorým sa neustále opíjal.

Chlapče môj.“

Jeho hlas neznel nijako ľudsky. Bol pohltený vlastným svetom. Synovi sa zdalo, že jeho otec v tomto stave nebol ničím. Nebol krutý, nebol usmievavý, bol mdlý. Bez života. Jediné, čo ho mohlo prijať k pohybu, boli ťahy štetcom.

„Čo to robíš? Znova maľuješ? Mama ťa zháňa.“

„Áno, moja žena,“ usmial sa, akoby spomínal na niečo, čo zostalo v dávnej minulosti. Na zahodený život, na slasť, ktorá sa mu už nikdy nerozleje jazykom. Na spomienky, ktoré dávno zapil pestrými olejovými farbami. Alkoholom.

„Potrebuje nové šperky? Nové šatstvo? Peňazí je veľa, nech si berie, holubica moja. Moja najdrahšia pani,“ usmial sa do prázdna.

Chlapec pokrútil hlavou. V slnečnom ateliéri mu narástol tieň. Zdalo sa, že oproti otcovi je vyšší, dospeljší, starší. Jeho tvár bola plná emócií, plná strachu a znechutenia.

Otca mával rád z povinnosti.

O maliarovi si myslel, že je svetlou stránkou mnohotvárneho muža. Ako sa len mylil. Detský úsmev mu zamrzol na tvári. Poškriabal sa na ramene, zamračil sa.

„Potrebuje peniaze na lieky. Je chorá. Nepočúval si ju. Nikdy si ju nepočúval. Všetko si utratil na svoje...farby,“ otočil sa smerom k fľašiam špinavej vody, ktorá páchla alkoholom a olejom. Na špinavé štetce a na dotrhané plátna, z ktorých iba pár bolo dočmáraných.

Maliar neexistoval. Maliar bol iba ďalšou ilúziou jeho otca. Akoby v ten moment chlapec dospel, zvrátil čelo. „Na tie plátna! Na farby a na alkohol! Na tvoj pestrý svet, ktorý nie je reálny!“

Otec vstal

Chlapec sa zmenšil. Prehnal to. Strach sa mu zmocnil v hrdle ako hrča. Cítil pot na svojich rukách, akoby on bol ten, ktorý maľuje od svitu do mrku. Jeho otec sa premenil na nemilosrdného pána domu a ilúzia maliara, tá hlúpa hmla, opadne. Nastane hnev. Nastane vzbura. Nastane búrka. Och, ako sa len triasol.

„Tie farby sú to jediné, čo ma drží pri živote, chlapče. Keď raz vyrastieš a budeš dospelým, pochopíš moje konanie.“

Natiahol k nemu ruku. Smrdela olejom. Chlapec urobil krok vzad, chcel utiecť.

Maliar nebol jeho otcom. Pán domu nebol jeho otcom. Táto obluda, stvorená zo závislosti a farebných šmúh, nebol jeho otec.

„Nepochopím. A nebudem chcieť pochopiť. Pretože ty si nás potopil. Akoby sme boli iba špinavé štetce. Použiješ nás, utopíš a znova namočíš do problémov.“

Jeho tieň iba narastal. A možno, ak by Maliar nebol zaslepený toľkými farbami, zistil by, že jeho syn predsa len vyrástol. A že nech sa už stane hocičo, keď odprace celý ateliér, vyčistí zájdené miesta a vyhodí plátna, čistota mu syna nevráti. Bude navždy smrdieť olejom a alkoholom, svojimi hriechnymi činmi a previneniami.

Schytil ho za plece, ale on sa mu vytrhol.

„Top sa vo svojej extáze sám. Nespoznávam ťa. Nie si ten, čo ma privítal na tomto svete.“

Schytil kľučku. Maliar bol neschopný slova a neschopný pohybu. Ťahy štetcov mu nepomáhali. Nič mu nepomohlo.

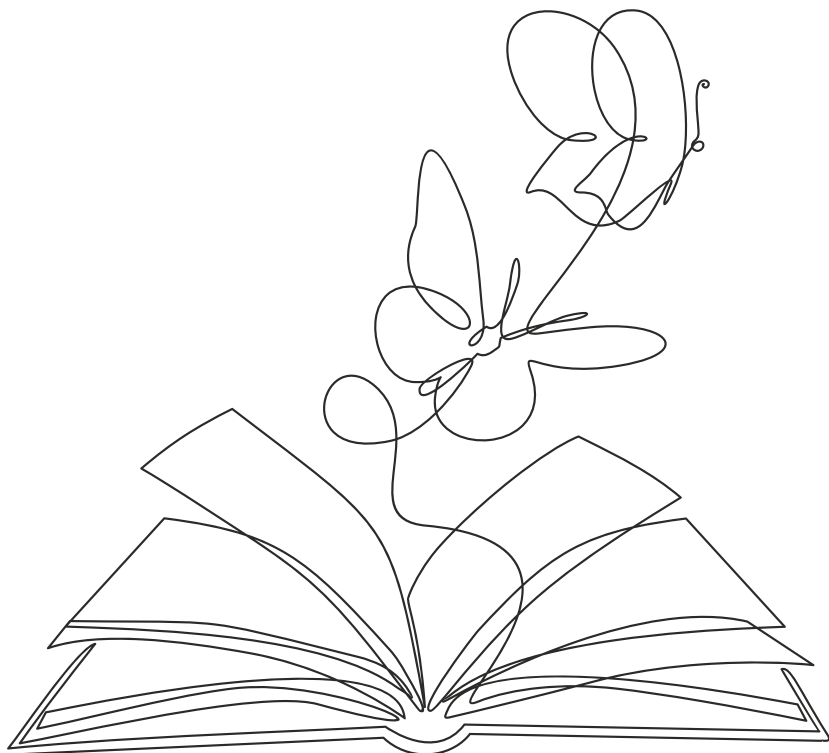
Syn sa stratil za bielymi dverami ateliéru. Nechal Maliara napospas svojim farbám. Zasnúť. Vyblednúť. Chladný. A až keď slnečné lúče prestali dopadať na biele steny ateliéru a keď na Maliara dopadla ťarcha vlastnej temnoty, si uvedomil, akým ópium sa mu umenie stalo.

Umením sa mal stať vtákom slobodným, majstrom niečoho väčšieho než on sám, no i to premrhal.

Premrhal všetky svoje šance za pár farbených obrazov.

Za pár pulzujúcich chvíľ v opojení jedu a ilúzií.

Pohyby štetca sa mu odcudzili rovnako ako vlastný život.

Najkrajšie listy sú tie bez života

Mojím obľúbeným ročným obdobím je jeseň. Milujem prechádzky popod pestrofarebné koruny stromov. Každý môj krok sprevádza šuchot suchého lístia. Cítim sa vtedy ako v rozprávke.

Môj život mi tiež pripomína rozprávku, lenže ja som v nej tá záporná postava. Pred mnohými rokmi sa začali niektoré deti rodiť so zvláštnymi, priam magickými schopnosťami. Bolo to, akoby na ne pôsobilo nejaké kúzlo. Neexistoval na to žiadny test. U dieťaťa sa tento nezvyčajný dar buď prejavil alebo nie.

Vyzeralo to tak, že ja budem patriť k tým normálnym bez schopností. Jediné, čo sa po mojom príchode na svet zmenilo bolo, že sa naši začali hádať a neskôr sa rozišli. Keď som nastúpila do škôlky, moju novú kamarátku začali šikanovať a staručká pani učiteľka, ktorá sa mi najviac venovala, vážne ochorela. Nejaký čas trvalo, kým moja mama prišla na to, čo sa deje. Zlomový bod nastal, keď som začala chodiť do školy a našla si nových kamarátov. Boli sme malé deti, takže to, že si dievča, čo vedľa mňa sedelo zlomilo ruku, druháčka, s ktorou som sa hrala v školskom klube stratila vzácnu retiazku po babičke a podobné veci nikoho neprekvapovali. Mama si uvedomila čo sa deje v deň, kedy sa dozvedela, že moju najlepšiu kamarátku zrazilo auto. Tolko nehôd, koľko sa dialo ľuďom, s ktorými som sa bavila už nemohli byť náhoda. Ešte niekoľko mesiacov ma sledovala, než nebolo jasné, že je jej hrozivá teória pravdivá.

V skutočnosti som obdarená schopnosťou, ibaže nepatrí medzi tie, ktoré sú pre mňa či moje okolie prínosné. Prinášam totiž smolu do života komukoľvek, kto sa na mňa citovo naviaže.

Malá som sedem rokov, keď mi to oznámila. Bola som zo samej seba zdesená. Na plné ústa povedala, že nosím smolu a zakázala mi sa s kýmkoľvek kamarátiť. Samozrejme som to ako malá mnohokrát nedodrжала. Následky sa však zakaždým dostavili. Neprešla dlhá doba a moji spolužiaci si to začali všimnúť tiež. Šepkali sa o mne rôzne veci. Z veselého malého dievčatka, ktorým som bývala sa stalo utiahnuté dievča bez priateľov.

Nejaký čas som si pokojne žila svoj osamelý život. Tým, že som bola tichá sa ale zo mňa stal priam dokonalý cieľ šikany. Presne s ňou som začala mávať problémy. Po dvoch rokoch utrpenia sa konečne prevalilo, čo mi spolužiaci robili a moja mama rozhodla, že by som mala zmeniť školu.

Na tomto svete je mnoho osôb, ktorých nemám rada alebo priam neznámam. Je mi však jasné, že na nenávisť nemám právo. Ublížila som totiž nespočetne veľa ľuďom, napriek tomu, že mi nič nespravili. Síce nie úmyselne, ale aj tak. A preto som na prvej priečke rebríčka tých, ktorých neznámam, ja sama. Tak veľmi by som si priała, aby som sa nenarodila.

Skrýva sa vo mne akurát tak kopa čiernej temnoty. Všade ju so sebou nosím a špiním ňou i ostatných. Zakázala som si ju komukoľvek ukázať či sa o jej bremeno s kýmkoľvek podeliť. Mať ju na pleciach úplne sama je náročné, no čo narobím?

Niekedy snívam o tom, aké by to bolo mať kamaráta. Na novej škole sa ku mne už zopár ľudí pokúsilo priblížiť, no ja som ich vždy chladným správaním odradila. Veľmi ma to bolelo a v duchu som si za to nadávala, ale bolo mi jasné, že inak to nejde. A tak mi neostáva nič iné ako len závistlivo sledovať iné decká ako sa priatelia kým ja sedím sama v lavici.

Dnešný chladný novembrový deň sa nezdal byť ničím výnimočným. Počas rannej cesty na autobusovú zastávku som sledovala farebné listy. Vykručala som krk, aby som sa mohla pokochať ich krásou. Odrazu mi na tvár padla kvapka. A ďalšia. Nemala som so sebou dáždnik, tak som pridala do kroku, nech nezmoknem.

V autobuse som sledovala ako dážď obmýva pestré listy. Ten pohľad na mňa pôsobil melancholicky. Zanechával mi na jazyku horko-sladkú chuť. Ako smrť jesenných listov. Síce sa z nich vytráca život, no je to ten najkrajší moment ich života.

Som tak trochu ako ony.

Vyučovanie sa ťahalo. Mala som problém nezaspať. Zvonenie zvončeka sa pre mňa stalo budíkom. Na obed som išla so zlepenými očami a neustálou potrebou zívať. Chuť do jedla sa zo mňa všetka vytratila. Ledva dotknuté rizoto som teda zanesla a pobrala sa domov s úmyslom pokračovať v spaní.

Dala som si na uši slúchadlá a cez hlavu kapucňu z bundy. Ešte vždy pršalo. Bola mi zima, preto som kráčala čo najrýchlejšie. Ponorená do kľučkovania pomedzi mláky som ani nepostrehla, že sa nado mnou objavil čísi dáždnik. Do oka mi padla postava na kraji môjho zorného poľa. Pozdvihla som zrak smerom k nej. Oči sa mi stretli s pohľadom pre mňa povedomého chalana.

Niečo hovoril, no cez hudbu v slúchadlách som ho nepočula. Urýchlene som si ich zložila. K ušiam mi doľahli zvuky reality a ja som konečne započula hlas toho, kto narušil moju bublinu.

„Ou, nepočula si ma, však?“ spýtal sa s malým, ale milým úsmevom. Stále nado mnou držal dáždnik napriek tomu, že on sám mokol.

„Áno,“ pritakala som.

„Aha. No, ty si Kika, že?“ vyzvedal, ako keby sa snažil o úplne bežný rozhovor, nehladiac na to, že stojíme na chladnom daždi v strede chodníka.

Odkiaľ mi je známy? Žeby sme sa už kdesi videli? Ak áno, tak určite len kdesi na chodbe v škole. O to viac ma znepokojovalo, ale i zaujímalo, že čo také by odo mňa mohol chcieť.

„Hej, to som ja. Prečo?“ odvetila som placho s pokusom znieť, že mi je toto celé nepríjemné. Zrejme na môj trik skočil a preto prešiel k priamo veci.

„Zabudla si si v laboratóriu mikinu,“ konečne z neho vyšlo. Rýchlo z tašky

vytiahol červenú mikinu a podal mi ju. Vzala som si ju, poďakovala a so zámerom sa už viac nezdržiavať som začala kráčať smerom k autobusovej zastávke. „Mám mu za jeho milosť doniesť nejakú čokoládu alebo čosi také?“ vravela som si v duchu, „hm, asi skôr nie. Nechcem predsa riskovať.“

Už-už som si išla dať na uši opäť slúchadlá, keď vtom sa ten chalan ozval zasa.

„Počkaj,“ zavolať, „mám na teba ešte otázku.“ Otočila som sa plná zvedavosti. Čo také by ho mohlo zaujímať?

„Áno?“ pípala som.

„Nuž,“ začal prekvapivo nervózne, „ide o to, že mám schopnosť vidieť najčastejšiu myšlienku ľudí, ktorých sa dotknem.“ Fíha, takže je obdarovaný. Myslel mi zaplnil údiv, no taktiež aj nepokoj. Prebúdzať sa vo mne zlý pocit ohľadom toho, kam táto konverzácia smeruje. „Dneska sme sa na chodbe o seba akosi... šuchli a ja som si nemohol nevšimnúť to, ako... Povedzme vnímaš samú seba.“ Konečne sa dostával k jadrú a ja som sa cítila, akoby mi ktosi držal žalúdok a robil z neho uzol. „Prepáč, ak som príliš priamy, no chcel by som vedieť... Prečo sa tak strašne nenávidíš?“

„...“

Ticho prerušovali kvapky bubnujúce na dáždňik.

„Prečo sa tak strašne nenávidíš?“

Netušila som, či sa mi jeho otázka opätovne prehrala v hlave, alebo ju on zopakoval. V každom prípade som až po niekoľkých dlhých sekundách dokázala cez hrču v mojom hrdla zašepkať: „Neviem.“

Bola to lož. Jedno z najväčších klamstiev, aké som kedy vypustila z úst. V skutočnosti som mu mohla vymenovať radu dôvodov. Ja som však namiesto toho všetky slová prehltla.

Znova začal čosi rozprávať, no všetko to šlo mimo mňa. Nerozumela som mu. Prehlušoval ho totiž šum dažďa spoločne s nespočetným množstvom hlasov v mojej hlave. Niektoré ma chválili, lebo som spravila správnu vec a iné mi zasa nadávala a štekali po mne.

Tak veľmi som túžila prezradiť komusi o tom, čím si prechádzam, čo ma trápi, čo sa deje za tou stenou chladnej povesti, ktorú som vôkol seba postavila. No a tento chalan za mnou prišiel a sám sa ma spýtal. Mám sa radovať? Mám smútiť, lebo musím držať jazyk za zubami a odohnať ho? Miešala sa vo mne nechutná zmes emócií, z ktorej ma napínalo. V hlave som mala úplné prázdno, na zároveň mi na prasknutie. Po prítomnosti tohto chalana som prahla a v duchu sa modlila, aby ma nenechal opäť samotnú v tej tme menom život, ale taktiež som od neho chcela zutekať a neotáčať sa.

Stratená v myšlienkach som si ani neuvedomila, kedy som sa ocitla v jeho objatí. Šokovaná som mu ho ani nedokázala opätovať. Tak som tam len stála a svojimi otupenými zmyslami vnímala ten moment. Cez naše bundy som necítila jeho telesné teplo, no niečo ma napriek tomu hrialo na tvári. Chvíľu mi trvalo kým som si uvedomila,

že sú to slzy. Len čo si toho on všimol, jeho stisk zosilnel. Určite je to dobrý človek, citlivý.

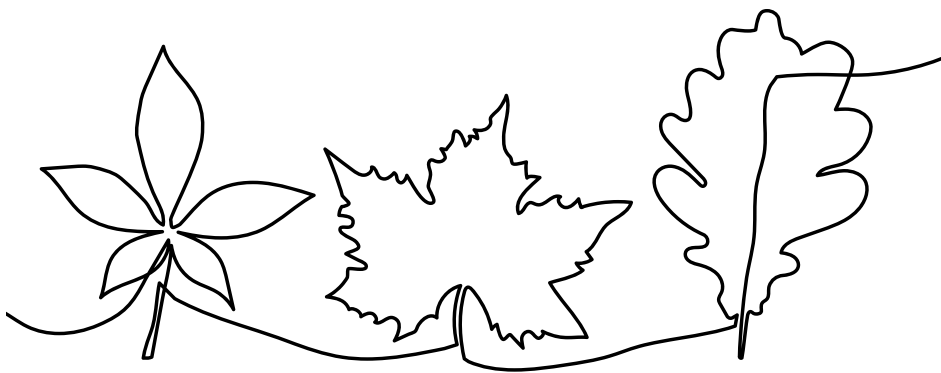
Už nikdy nechcem nikomu takému zničiť život.

Odsotila som ho, napriek tomu, že sa tomu celé moje bytie bránilo. Utekala som, čo mi sily stačili. Je možné, že ani nebežal za mnou, no i tak som sa chcela uistiť, že nemá šancu ma dobehnúť. Preto som nezastavovala ani keď už som prešla autobusovú zastávku, a ani keď ma už veľmi boleli nohy.

Môj život naplňajú tieň, ktoré nepoznajú svetlo. Neexistuje v ňom miesto zaliate slnkom, kde by som si sadla a kúpala sa v jeho teplom dotyku. Nič také. Len samá tma a chlad. Prázdno, v ktorom nik nepočul moje tiché výkriky. To sa však zmenilo. Bolo to ako splnený sen, lenže ja som sa rozhodla ho nechať hlboko v mojich predstavách. Tým som svoje srdce roztrieštala na tisíce malých kúsočkov, ktoré som následne podupala, kým sa nezmenili na prach. Nato ich vietor odviaľ, až nakoniec nezostalo z môjho srdca vôbec nič.

Som ako jesenné lístie. Mením sa na umelecké dielo, čosi nádherné, vtedy, keď sa môj život blíži ku koncu.

Myslím, že nastal čas zažiarit farbami.

Ťažký život školáčky

Ach, kto vlastne vymyslel domáce úlohy?! Povzdychnem si a znechutene hľadím na úlohu z matematiky. Viem, že by som mala počítať, ale...tak veľmi sa mi nechce!

Pozerám z okna na deti, ktoré sa hrajú na ihrisku pred panelákom. Ako veľmi im závidím, že nemusia sedieť nad úlohami a najmä, že sa môžu naháňať. Smutne sa zadívam na sadru na mojej ľavej nohe. Mám to ja ale smolu! Tancujem, hrám futbal, skúsila som už aj karate – a ja si zlomím nohu pri skákaní s kamoškou na trampolíne? To sa môže stať iba mne!

Znovu si povzdychnem. Moja sebaľútosť sa mi začína celkom páčiť. Je ťažké mať zlomenú nohu. A ešte ťažšie je byť školáčkou! Povieť si, ha-ha-ha, čo už len môže byť ťažké na živote 12 ročného dievčata v škole? No, to by ste sa čudovali!

Skoré ranné vstávanie, vyučovanie, stres pri písomkách, domáce úlohy, obedy v školskej jedálni. A najmä, UČITELIA.

Niektorí sú celkom v pohode a je s nimi zábava. Napríklad, moja slovenčinárka. Osobne si myslím, že je jej v škole škoda a namiesto učiteľky mohla byť radšej youtuberkou. Má zbierku 17 vianočných svetrov a miluje cukrárne. Nemá deti ani manžela, iba svojho psíka, pretože o sebe tvrdí, že je silná a nezávislá žena. Patrí do skupiny MMPN, čo v preklade znamená milá, mladá, pekná, najlepšia. Často nám pripomína: „*Ludia, učte sa, vy nič neviete a zajtra je písomka!*“ alebo „*Ludia, keď sa toto dnes naučíme, zajtra budeme mať čil (to akože pokoj).*“

Keď má človek takého moderného učiteľa, aj ten diktát sa hneď ľahšie píše. Škoda, že aj ostatní učitelia nemajú tolko pochopenia a trvajú na zbytočnostiach ako sú zotretá čistá tabuľa, okraje, obalené zošity alebo zastrúhané ceruzky. Na hudobnej od nás chcú, aby sme spievali, na matematike počítali príklady a na telesnej máme behať a skákať. No, chápete to?! To sú učitelia z kategórie CVP, čo znamená – celkom v pohode. S nimi sa to dá vydržať.

Najhoršia je kategória učiteľov FFF- fuj, fuj, fuj. Tam patria učitelia, ktorí sa síce cez prestávky tvária veľmi milo a priateľsky, ale len čo zazvoní na hodinu, nastáva peklo!

Napríklad taká výtvarná. Učiteľka nám na interaktívnej tabuli ukáže, ako by malo vyzeráť naše výtvarné veľdielo. Vzápätí tabuľu vypne a začne sa rozplývať: „*Ja nechcem, aby ste kreslili to, čo je na tabuli. Chcem váš výkres. Vaše nápady!*“

Tak kreslím. Učiteľka sa prechádza po triede, nakúka na výkresy.

„*Deti, ja vám nechcem zasahovať do obrázkov, ale...Lucka! To čo kreslíš?! Prečo to kreslíš také malé?! To musí byť na celý výkres! Daj mi tú ceruzku!*“ a už mi zväčšuje môj obrázok. Prejde ďalšie kolečko po triede.

„*Lucka! Načo si dala takú veľkú tú vážku? Však ju nestihnješ vyfarbiť a ešte ani pozadie nemáš dotvorené! To ti ani známku nebudem môcť dať!*“

Snažím sa, maľujem, čo mi sily stačia. Ešte trošku čiernej, aby vážka vyzerala realisticky – ako kázala pani učiteľka - a bude to.

„Lucia! To čo tam dávaš tú čiernu? Ružovú tam daj! Čierna nie je farba! Čiernu tam dáš, tmavé to bude, ako to bude vyzerat' na nástenke?“ A už mi strká do ruky štetec namočený do ružovej farby. Super! Tak budem mať „barbie“ vážku! Mne už je to jedno! Znechutene pozerám na môj (?) výkres a netrzeplivo čakám na koniec hodiny.

Keď zazvoní, učiteľka s úsmevom na tvári a so slovami: „Deti, verím, že ste si dnešnú hodinu užili, veď výtvarná má byť relax,“ odchádza z triedy. Áno, bola to dokonalá pohoda!

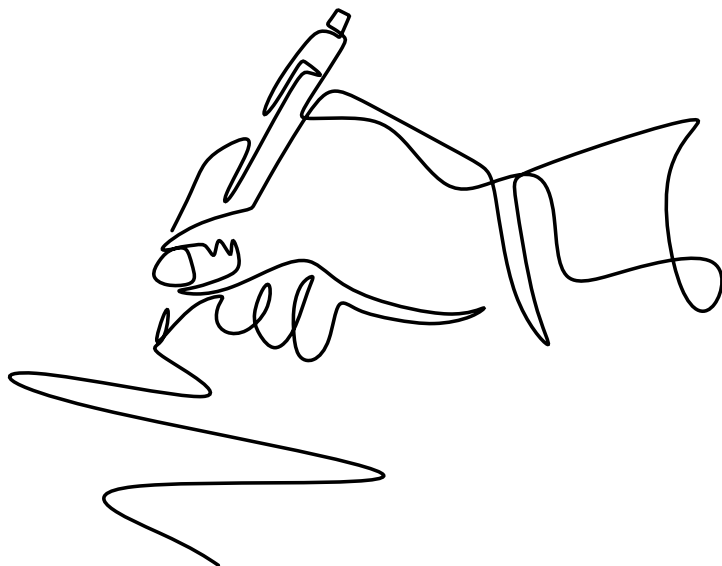
Do kategórie FFF patria aj upratovačky, ktoré by boli najradšej, keby sme sa naučili lietať, aby sme im nepostúpali podlahu a nesmiem zabudnúť na kuchárky. Nerozumiem, prečo sú školské obedy také bez chuti, keď ich vraj pre nás varia s takou láskou! Úprimne, ani deti v Afrike by ich nejedli! Keby ma v jedálni videla moja učiteľka biológie, bola by na mňa hrdá. Stále nám vraví, že máme byť šetrní k prírode, máme recyklovať a starať sa o zvieratká. Tak som sa rozhodla, že zachránim aspoň jedno prasa týždenne a pravidelne mu prenechávam svoj školský obed. Je taký výborný, že ho je škoda zjesť.

Nečudujem sa, že každý školák radostne beží domov, len čo zazvoní na koniec poslednej hodiny. Konečne sloboda! Žiadne rozkazy. Žiadne príkazy. Žiadne zákazy.

Z príjemných myšlienok o voľnosti ma vytrhne hlas prichádzajúci od dverí: „Lucka, už máš vypočítané tie príklady z matematiky? Idem ti ich skontrolovať!“

Do izby vchádza moja mama.

Mimochodom, učiteľka.

Viera, nádej, láska

Krajina, v ktorej v noci sny vykvitali a zaplňovali polia, túžby sa premieňali na žiarivé hviezdy a spomienky sa po kvapkách vliali do najbližšieho potôčka, skrývala mnoho tajomstiev, ktorých súčasťou boli ľudia. Obyčajní aj tí menej obyčajní, chudobní aj bohatší, zdraví aj chorí, milí aj sebeckí, ženy, deti, muži. Všetkým pomáhali tajomné víly. Niekedy však obyvateľom mohli lietajúcim prachom poškeliť nos a oni to zvalili na peľovú alergiu. No tieto čarovné bytosti to nevzdávali a ľuďom aj ich krajine neprestávali pomáhať. Na jar pomaľovali krídla motýľom a v zime lesným zvieratám pripravujúcim sa na zimný spánok spievali najkrajšiu uspávančku. Uspávančky spievali aj ľuďom a vo vačku im vždy priniesli nejaký sen.

Snom sa venovali tri víly. Viera, Nádej, Láska. Ľudí poznali, videli ich vnútro, a tak vedeli, aký sen ich spraví lepším človekom. Spiacim do ucha vždy šepkali príbehy o odolnosti, odvahe a sny sa tak stali miestom, kde človek mohol nájsť pochopenie a inšpiráciu, aby sa vyrovnal výzvam bdelého sveta. Viera do ich sna vždy pridala semienko naplnené silou prekonať nepriazeň osudu. Nádej maľovala horizont v odtieňoch optimizmu a človeka viedla k svetlejším zajtrajškom. Láska človeka vždy zabalila do vrúcneho objatia, upokojila rany z minulosti a vyvolala pocit empatie a porozumenia.

Ich obľúbenými boli deti, ktoré ešte nezažili krutosť tohto sveta a vždy mysleli čistým srdcom. Do snov im vždy poslali cváľať jednorozčca či dinosaura, zobrazovali im obľúbené hračky, komiksy, spomienky a snažili sa pre ne ešte pred dospelosťou stihnúť urobiť čo najviac.

Jednej noci, keď sa zdalo, že hviezdy svietili svetlejšie než obyčajne, navštívili izbu dievčatka menom Eliana. Tá sa odlišovala od ostatných tým, že sa životným tancom pohybovala na vozíčku s kolesami. Jej cesta bola valčíkom odolnosti. Ladne sa krútila cez výzvy ako jemná stuha vo vetre. V galérii výziev by bola portrétom vytrvalosti. Snívala o tom, ako sa stane baletkou. Viera, Nádej, Láska vedeli, že jej s tým musia pomôcť.

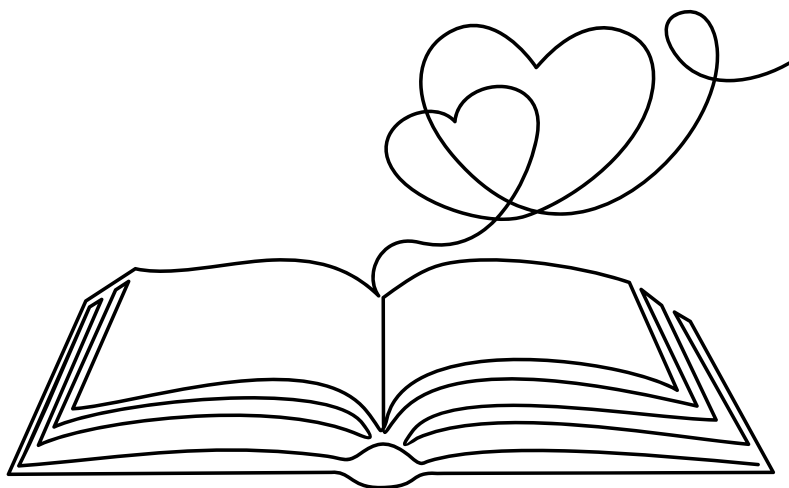
Ešte v tom týždni im medzi učiteľský zbor v škole nastúpila nová pani učiteľka slovenského jazyka. Po dlhšej dobe Eliana aj jej spolužiaci zistili, že okrem písania textov a čítania literatúry patrí medzi jej záľuby aj hra na klavíri. Keď im hrala, klavírne tóny sa rozlievali ako vôňa čerstvých kvetov. Osviežovali každého, kto ich počul. Teplá hudba zahrievajúca duše poslucháčov sa zapáčila aj Eliane a túžila si hra na klavíri vyskúšať. Pani učiteľka jej to dovolila a dievčatko si tak našlo novú náplň života. Po dlhšom čase hrávania na školskom klavíri si malá pianistka priala mať svoj vlastný doma. Jej rodina, ktorá v ňu vždy verila, jej pomohla splniť si sen a zadovážila jej ho. Každým dňom jej schopnosti rozkvitali ako kvet. Každá nová nota, nová pieseň, ktoré sa naučila, boli ako

mlynček, ktorý pomaly, ale istotne, mlel zrnka zlepšenia. Najradšej zo všetkých hrávala piesne, ktoré patrili ku choreografiám baletu. V nich sa nechala unášať, cítila sa akoby bola ich súčasťou. V momente ako videla najnovší plagát z miestneho baletného štúdia, že doň hľadajú hudobníkov, vycítila, že je to jej šanca. Riaditeľ baletného štúdia bol veľmi milý človek. Prinášal teplo a svetlo každému, koho stretol. Započúval so do Elianinej hry, a tá ho preniesla do inej galaxie. Dal jej príležitosť hrať na vianočnom predstavení. Bolo ta jedna z najdôležitejších akcií školy. Dievčina naň dlho cvičila, pripravovala sa, tvrdo na sebe drela. Chcela, aby to bolo perfektné.

Nastal deň koncertu. Z dievčatka na vozíčku bolo cítiť prúdiť nervozitu. No hneď ako sa jej končeky prstov dotkli klávesov, nervozita sa vyparila. Nechala sa nimi uniesť do sveta, kde spoznala svoju hodnotu. Pri každom dotyku jej duša tancovala s baletkami v rytme melódie. Tá ju naplňala nevyčerpatelnou energiou. Cítila, že je súčasťou tanca, ktorý jej však nebol umožnený. V hudbe našla svoju podstatu a radosť, naplnenie, zmysel, no najmä pokoj.

Prišli ju podporiť všetci známi. Medzi divákmi bola nová pani učiteľka, ktorej na ramene sedela prvá víla Nádej a počas celého predstavenia jej z tváre nezišiel úsmev. V prvom rade sedela jej rodina. Okolo nej veselo tancovala druhá víla Viera. Pretože v Elianu nikto tak veľmi neveril, ako jej najbližší. Zo zákulisia ju pozorne sledoval a obdivoval láskavý riaditeľ, ktorému vrecko kabáta zdobila tretia víla Láska. Vďaka jeho láskavosti teraz hrala na pódiu.

Tri víly dievčine do života poslali ľudí, ktorých emócie posunuli jej život správnym smerom vpred.

Paródie

Televíziu nepozieram. To ale neznamená, že nemám prehľad o nových filmoch, otravných reklamách a som ochudobnená o dianie vo svete. Omnoho radšej unikám z reality do imaginárneho sveta v knihách.

Avšak moja najlepšia kamarátka Zdenka je opačným pólom nášho magnetu priateľstva - televíziu doslova žerie, hltá každú telenovelu, nesmie si nechať ujsť žiaden film a najlepšie si oddýchne pri seriáloch, zvlášť takých, ktoré majú nekonečné množstvo častí. Toto nie je jediná vec, v ktorej sme úplne rozdielne. Ale veď protiklady sa priťahujú, nie?

„Sto tabletov týždenne, sto tabletov týždenne, rozdáваме, rozdáваме, sto tabletov týždenne! Klikni na alza.sk,“ zdvihnem telefón a zaznie známa zvučka. *Dokelu, kto ma obťažuje v túto nekresťanskú hodinu?* pomyslím si. Ešte som ani poriadne nerozlepila oči.

„Dnes dostanete ultra mega super tablet!“ vytrhne ma z driemot osoba na druhom konci linky. *Tá sa nevzdáva.*

„Nie, ďakujem, nemám záujem,“ zložila som v domnení, že ide o ďalší marketingový podvod. Vytiahla som perinu nad hlavu a znova sa prehupla do ríše snov.

Netrvalo dlho a mobil zabzučal opäť. Namosúrená som šmátrala po stolíku a znova sa ohlásila.

„Dobré ráno, ty trdlo. Všetko najlepšie k narodeninám. Nech ťa najvyššia sila sprevádza!“ zatrilkoval ten istý hlas slová zo Star Wars. *Á, Zdenka a jej hlášky,* spoznávam kamarátkin hlas.

„Ďakujem, Zdeni,“ ospalo som jej odvetila.

„Dnešný deň ideme bomby! Na nákupy. Urobíme z teba sexicu!“ Zdenka najviac na svete miluje, keď sa môže prechádzať pomedzi regále a zaplňat nákupný košík hovädinami.

„Daj pokoj, nemám peniaze,“ zavrčala som. Úprimne povedané, neznášam nakupovanie. Všetok ten hluk a chaos ma vyčerpáva. Ďalšia sféra, v ktorej sa potvrdzuje teória príťažlivosti kladného a záporného pólu magnetu.

„Irenko, nebuď hloupá! Já ťa mám rád aj bez peněz,“ citovala Zdenka slová Bohumila Stejskala z filmu *Dědictví* aneb...

Niežeby som nechcela byť so Zdenkou, ale moja predstava ideálneho narodeninového dňa je diametrálne odlišná od tej jej.

„Zdenuš, príď ku mne a oslávime moje narodeniny ako vždy - ja s knižkou v rukách, ty s Netflixom. Urobím nám pukance a objednáme si pizzu,“ vstávajúc som jej navrhla. Istota. Kým ja milujem stereotyp, Zdenka zas rada skúša nové, hľadá a ochutnáva. To ona je tá, čo ma vytrháva z každodennej rutiny. Vďaka svojim filmovým a reklamným

hláškam ma rozosmieva a robí aj tie najobyčajnejšie dni nezabudnuteľnými.

„To robíme každý víkend, to je nuda! Narodeniny sú špeciálny deň!”

Tak zrazu je leňošenie so mnou nuda? začudovala som sa v duchu.

„Dobre, teda, ale na stupnici od jeden do desať bude dnešný deň jedenásťka,” nastavila som Zdenke latku. Nechám sa prekvapiť.

„Juchuchu, Dobby je voľný! Môžem vymyslieť program!” začvirikala do telefónu moja spriaznená duša.

„Možno si sa taká narodila, možno je to Maybelline,” odvetila som jej aj ja hláškou. Tú kozmetiku miluje.

„Tak o desiatej sa stretneme pred Tescom,” so smiechom ukončila Zdenka hovor.

Zo skrine som vytiahla svoje oblúbené vyťahané rifle a knihomoľskú mikinu. Zbehla som do kuchyne urobiť si raňajky a pripravovala sa na stretnutie so Zdenkou.

Prišla som na dohodnuté miesto, sadla si na lavičku a pozorovala okolité dianie. No Zdenka neprichádzala. Bolo už desať minút po dohodnutom čase a na obzore sa stále neobjavovali blondavé vlasy s ružovým melírom. Začínala som sa báť, čo je s ňou.

Zrazu mi zazvonil telefón a na displeji zasvietilo Zdenkino meno.

„Tristo hrmených,” zanaďavala, „soudruzi v NDR někde udělali chybu. Osobný automobil značky Škoda Octavia zo smeru Bratislava a Pezinok, ktorý pokračuje smer Trnava a Hlohovec, s pravidelným odchodom 9:25 bude z dôvodu havárie na diaľnici meškať asi 25 minút. Ohlásená doba meškania sa môže zmeniť. Za vzniknuté meškание sa ospravedľujem,” opísala Zdenka svoju momentálnu situáciu ako hlásateľka na vlakovej stanici. Chúďa, ešte aj z problému si dokáže vystreliť.

„To nič, na dobré sa predsa čaká,” snažila som sa ju povzbudiť.

„Keď si hladný, nie si to ty,” doberali sme sa navzájom. Zdenkino nervózne vrčanie prešlo do tlmeného smiechu.

„Neboj, podelím sa s tebou aj o poslednú McNuggetu. Priebežne ma informuj o situácii,” položila som.

Z batohu som vytiahla knihu a začítala sa do nej. Po dvadsiatich stranách sa opäť ozvalo zvonenie mobilu.

„Vážená výletníčka, zmeškaná Škoda Octavia z Bratislavy, ktorá pokračuje smer Pezinok, Trnava a Hlohovec, bude z prevádzkových dôvodov meškať asi 40 minút. Ohlásená doba meškania sa môže zmeniť. Za vzniknuté meškание sa ospravedľujem.” Dokelu.

Dostala som nápad. „Zdenka, čo keby si zavolala na dopravnú políciu a informovala sa o situácii na diaľnici?”

„Idem, riešim,” citovala kamoška Gizku Oňovú, „prepínam hovor na strážcov zákona.”

Nestihla som ani zložiť mobil, a už mi pípla SMS. „Zmeškaná Škoda Octavia z Bratislavy, ktorá pokračuje smer Pezinok a Trnava, s pravidelným odchodom 9:25

je z prevádzkových dôvodov odrieknutá. Ide o hromadnú haváriu, ktorej závažnosť sa zatiaľ nepodarilo dostať pod kontrolu. Nedostanem sa k tebe. Ach, v tomto štáte je možné všetko.”

Nádej na narodeninový dňík strávený v Zdenkinej prítomnosti pomaly hasla.

„Síce sa ohlásená doba meškania môže zmeniť, ale ty v skutočnosti nemeškáš, lebo odvtedy, čo si ma zobudila zvučkou z Alzy, až doteraz sme stále v kontakte. O nič neprichádzam. Počujem tvoj hlas. Cítim tvoju prítomnosť. Vážim si tvoju snahu,” snažila som sa zachrániť Zdenkinu bublajúcu nervozitu, stíšiť plameň hnevu a dostať ho pod únosnú mieru.

„Minúty očakávanej doby meškania boli zmenené na telepatiu prostredníctvom telefonického hovoru,” zavtipkovala som, „cestujúcim boli nepríjemnosti vynahradené veľkou kopou lásky,” dokončila som.

„Zdeni, otoč sa, v pokoji došoféruj domov a po zvyšok dňa budeme skypovať,” navrhla som jej, „aj ja idem domov. Vidíme sa o chvíľu.”

„Keď ju miluješ, nie je čo riešiť,” prirovnala ma ku Kofole.

Vo vestibule domu som skoro zakopla o kocúra. Asi aj ten podvedome vycítil, že niečo nie je v poriadku a chcel ma aspoň svojím pradením upokojiť. Vyzliekla som sa, uvelebila som sa vo svojom knižnom kráľovstve a škrabkajúc kocúra sa ponorila do rozčítaného príbehu. Čítala som hodinu, dve. Dve a pol. Už som začínala byť nervózna, prečo sa Zdenka nehlási. Túžobne som očakávala call cez Skype.

Tri hodiny. Stále nič. Dúfam, že sa jej po ceste domov nič nestalo.

Už-už som sa chystala kliknúť na ikonku videohovoru, keď zazvonil bytový zvonček. S povzdychom, stále myšlienkami na Zdenku, som išla otvoriť.

Moje myšlienky sa zhmotnili. Predo mnou stála Zdenka, vyškerená od ucha k uchu, s veľkou darčkovou taškou. Nad hlavou jej lietal héliom naplnený balón *Happy birthday*.

„Zmeškaná Škoda Octavia zo stanice Bratislava bol odrieknutá, vrátená do východzej stanice a nahradená autobusovou dopravou. Očakávaná doba meškania sa už nebude meniť. Cestujúci je v cieli. Za vzniknuté meškanie sa ospravedlňujem,” začírikala Zdenka.

Vydýchla som si úľavou. Nič sa jej nestalo, je živá a zdravá. Viac si k narodeninám neprajem. Dobrých dvadsať minút sme sa objímali. Ja som bola šťastná, že aj napriek nepríjemnostiam dnešného dňa sa Zdenke nič nestalo. Ona zas bola rada, že aj napriek problémom s dopravou môže stráviť narodeniny so mnou.

„Keď nemôže Mohammed k hore, príde hora k Mohammedovi,” neprestávala žartovať.

„Redbull ti dal kríííidla, alebo čo?” vrátila som jej bumerang.

„Tak nakoniec sa splnilo tvoje želanie. Narodky stráviš s osobou, ktorú miluješ,” ukázala na seba „a pri činnosti, ktorá je tvojou srdcovkou.”

„Ó, skoro som zabudla,“ plesla sa po čele podávajúc mi veľkú darčekovú tašku, „malá pripomienka toho, ako som ťa ráno zobudila, hihi.“ Odjakživa si dala na darčekoch záležať. Darček som rozbaľovala opatrne, ako keď držíte porcelán. Tablet.

„Trošku som si dovolila spojzndniť ho a stiahnuť ti e-knihy,“ potmehúdsy na mňa žmurkla, „a ešte jedno prekvapko. Na obrazovke je dokument, otvor a prečítaj si ho.“

Nedočkavo som poslúchla jej pokyn. Otvoril sa mi súbor:

Si mojím stĺpom a mojou oporou,
všetky životné búrky zvládaš s pokorou.
Si mojím vzorom, proste jedným slovom –
ďakujem, že ťa mám,
si hviezda všetkých mladých dám.

Z očí sa mi valili slzy vďaky. Ani vo sne by mi nenapadlo, že vďaka fráze „očakávaná doba meškania sa môže zmeniť“ zažijem najkrajší narodeninový deň. Na stupnici hodnotenia dňa to nie je jedenástka, ale rovno dvadsiatka.

Žiadna túra po nákupnom centre. Ale prechádzka knižkou mojej obľúbenej autorky s kulisou Zdenkinho Netflixu, ale to najdôležitejšie – v jej prítomnosti.

Často nám život pripraví nepredvídateľné prekvapenia v podobe neočakávaného meškania. No nemusí to byť vždy na škodu. Krásnym príkladom toho je môj narodeninový deň. Vďaka meškaniu som si na to najlepšie počkala.

S umelou inteligenciou inteligentne

Poznáte skratku IT? Nie, nemyslím anglickú verziu knihy TO od Stephena Kinga. Aj keď tu určitá asociácia je, to nepopieram. Informačné technológie, v skratke IT, sa v poslednej dobe začínajú podobáť spomenutému hororu. Eufória aj napätie. Zážitok aj sklamanie. Pokrok aj zaostávanie. Úžitok aj škoda. Všetky tieto dvojice opozít sa nachádzajú v spoločnom definičnom prieniku Kingovho hororu a umelej inteligencie.

Podme načrieť do hlbín problematiky umelej inteligencie, o ktorú zakopávame takmer na každom rohu. Spoločnosť MSG life definuje umelú inteligenciu ako „schopnosť počítačových systémov a strojov napodobňovať a simulovať ľudskú inteligenciu. Je vytvorená pomocou algoritmov a modelov, ktoré umožňujú systémom učiť sa z dát, analyzovať informácie, vyvodzovať závery a prijímať rozhodnutia na základe daných vstupov“. Umelá inteligencia, v angličtine skrátene AI, dokáže rozpoznať problém a konať autonómne tak, aby dosiahla špecifický cieľ. Inak povedané, je, podobne ako ľudský mozog, schopná uskutočňovať procesy učenia sa, porozumenia, plánovania, využívať techniky rozpoznávania hlasu a obrazu, ba dokonca dokáže vydedukovať logické závery.

Existujú rôzne systémy a aplikácie koordinované umelou inteligenciou. Azda najznámejšie sú chatboty, v ktorých užívateľ komunikuje s programom na podobnej úrovni, ako by komunikoval so živou bytosťou.

Ďalšou sférou využitia umelej inteligencie je marketing. Určite poznáte vyskakujúce reklamy a odporúčania, keď si otvoríte internetový prehliadač. Na základe uskutočnených nákupov online alebo na základe vyhľadávania konkrétnych informácií nám umelá inteligencia nielenže opätovne ponúka už vyhľadávané prospekty, ale nás aj otravuje článkami, ktorých kľúčové slová v histórii prehľadávania zaznamenala. Proste súbory cookies. A to nepíšem hladná, neprosím si keksíky.

Pre nás, študentov, sú nenahraditeľnou aplikáciou prekladače. Programy, v ktorých si navolíme vstupný a výstupný jazyk a dostaneme preklad textu ako na striebornom podnose.

Oblasť životného prostredia sa čoraz viac spolieha na umelú inteligenciu. Moderné ekologické technológie šetriace životné prostredie sú veľmi populárne. Predpokladá sa, že do roku 2030 by vďaka umelej inteligencii mohlo dôjsť k poklesu emisií až o 1,5 – 4% (Think Tank EP, 2020).

Automobilový priemysel je ďalším ukázkovým príkladom využitia umelej inteligencie. Elektromobily, autopilot, inteligentné uzamykanie a rôzne systémy, ktoré dokážu predpovedať nebezpečenstvo. Aj za navigáciou stojí umelá inteligencia.

Veľmi často skloňovanou témou je bezpečnosť v kybernetickom priestore. Existujú rôzne systémy založené na umelej inteligencii, ktoré dokážu odhaliť dezinformácie.

Na poli zdravotníctva sa umelá inteligencia podieľa na medicínskych objavoch či uľahčuje rôzne štatistické operácie, ktoré zlepšujú individuálnu diagnostiku.

Rola umelej inteligencie sa ukázala ako prínosná aj vo vzdelávaní. Pociťli sme to hlavne počas pandémie koronavírusu, keď sa všetko dianie presúvalo do online sféry. S modernými technológiami vo vyučovacom procese sa žiaci stretávajú každodenne. Mnohé z nich sú veľmi nápomocné. Ale ruku na srdce – nie raz sa stalo, že haprujúci edupage nám riadne zabrnkal na nervy, a zvolili sme osvedčenú klasiku – učebnice a pracovné zošity.

Tým sa zoznam oblastí, kde umelá inteligencia zohráva kľúčovú úlohu, nekončí. Podľa Think Tank EP (2020) do roku 2035 zaznamenáme vďaka umelej inteligencii nárast produktivity práce o 11 – 37 %.

Aj napriek tomu, že sa zdá, že sa umelá inteligencia môže pýšiť len superlatívami, opak je pravdou. Nemôžeme sa na ňu spoľahnúť vo všetkom. Jej nadmerné a bezhlavé používanie môže spôsobiť viac škody ako úžitku. Síce systémy umelej inteligencie sa vyznačujú vysokou zložitou a autonómiou, ale sú aj nepredvídateľné. Z toho dôvodu je dôležité ne byť fascinovaný iba jej pozitívami, ale rovnako je potrebné kriticky myslieť a používať ju rozumne.

Stáva sa, že spoločnosti investujú do technológií, ktoré sa neskôr ukážu ako neužitočné. Mohli by sme si položiť otázku, kto by bol zodpovedný za škody spôsobené nesprávne nastavenou a chybnou používanou AI. To je veľmi citlivá a závažná téma, hlavne v medicínskej, jadrovej, priemyselnej, a dopravnej oblasti, kde by, v prípade pochybenia umelej inteligencie, mohlo dôjsť k ohrozeniu ľudského života.

Zneužitie umelej inteligencie v otázke ochrany osobných údajov je tiež veľmi nebezpečným javom. Ide napríklad o únik citlivých informácií, poškodenie identity používateľa či diskrimináciu človeka (politické témy, náboženstvo, sexuálna orientácia).

Veľkým strašiakom je zavádzanie umelej inteligencie na pracoviskách, kvôli čomu dochádza k zániku pracovných miest. Ľudské ruky sú nahradené umelými, naše supermozgy sú nahradené inteligentnými systémami. Možným riešením využitia ľudskej práce namiesto AI by mohlo byť zvyšovanie odborného vzdelania a kvalifikácie, ktoré by predchádzali riziku dlhodobej nezamestnanosti.

Vynára sa aj problém transparentnosti. Sú situácie, kedy pri používaní určitého zariadenia alebo aplikácie nevieme, či máme do činenia s človekom alebo umelou inteligenciou.

Čoraz narastajúca digitalizácia, čoraz zvyšujúci sa trend technologizácie vo všetkých oblastiach života dáva do popredia otázku etiky. V spoločenských kruhoch sa názory na technologický pokrok rôznia. Regulácia používania umelej inteligencie a zaobchádzanie s ňou sú veľmi dôležitými aspektmi, na ktoré by sa mal brať ohľad. Treba si všimnúť ako kladné stránky umelej inteligencie, tak aj tie záporné.

Etické princípy v oblasti umelej inteligencie sú založené na zodpovednosti, morálnej povinnosti a transparentnosti. Je veľmi dôležité nenechať sa „oslepiť“ svetlom, ktoré vrhá umelá inteligencia na každú stránku života, ale rovnako treba vidieť aj temnotu, ktorá sa skrýva za ňou. Je etické využívanie umelej inteligencie v zdravotníctve? Ide predsa o človeka najzraniteľnejšieho ako po fyzickej, tak aj po psychickej stránke. S umelou inteligenciou súvisí aj bezpečnosť v internetovom priestore. Sú naše osobné údaje dostatočne chránené? Nie sme ohrození únikom citlivých informácií? Je zavádzanie

umelej inteligencie na pracoviskách morálne, nakoľko sa tým obmedzuje potenciál ľudských zdrojov? Takéto a mnohé iné otázky si určite kladie každý z nás.

Zlatou strednou cestou je staré známe – všetko s mierou. Dobré, umelá inteligencia nám v mnohom uľahčila a skvalitnila životy. Ale treba byť realista a poznať jej hranice – ako technologické, tak aj morálne a etické. Ak využívanie AI neobmedzuje osobnú slobodu človeka a slobodu jeho prejavu a vlastného názoru, je to v poriadku. Ak sa používanie AI nespája a diskrimináciou a prehlbovaním sociálnych rozdielov, je to v poriadku. Keďže sa vďaka pokroku umelá inteligencia stáva čoraz viac autonómnou, je úlohou programátorov dohliadnuť na to, aby boli ľudské práva plne dodržiavané a občianske slobody zaručené. To sa dá dosiahnuť nepretržitou kontrolou vývoja AI človekom.

Európsky parlament (2019) vyhlásil, že v rámci Európy neexistuje jednoznačné vymedzenie pojmu umelej inteligencie, preto je náročné vydať právny predpis, ktorý by reguloval jej používanie. „Problém definičnej nejednoznačnosti je úzko spojený s problematikou právnej klasifikácie AI a zabraňuje vytvoreniu spoločnej právnej nomenklatúry,“ uvádza na svojom webe Európsky parlament. Ďalším problémom je rýchly vývoj v technologickej oblasti, s ktorou právna oblasť nestíha držať krok.

Európsky parlament prijal v júni 2023 prvú reguláciu umelej inteligencie – zákon o AI. Ide o prvý komplexný súbor pravidiel, ktoré riadia a kontrolujú riziká súvisiace s umelou inteligenciou. Európska únia tak chce zabezpečiť lepšie podmienky pre vývoj a využívanie tejto inovatívnej technológie. „Európsky parlament tak chce, aby systémy umelej inteligencie používané v EÚ boli bezpečné, transparentné, sledovateľné, nediskriminačné a šetrné k životnému prostrediu.“ (Európsky parlament, 2023). Opäť sa zdôrazňuje dôležitosť ľudskej kontroly AI, aby sa zabránilo negatívnym dopadom, ktoré by mohli byť spôsobené umelou inteligenciou.

Odporúča sa, aby členské štáty EÚ zaviedli monitoring využívania umelej inteligencie v súvislosti s etikou, a aby boli programátorské spoločnosti podnietené k zabudovaniu etických noriem do svojich stanov.

Ukážkovým príkladom je spoločnosť Adobe, ktorá v rámci etiky využívania AI, ako uvádza na svojom webe, zaviedla aspekty ako školenia, testovanie (prísne a nepretržité testovanie produktov a vyvinutých funkcií), posudzovanie vplyvu (skrz rôzne pohľady, ktorých cieľom je identifikovať funkcie a produkty, ktoré môžu udržiavať škodlivé predsudky a stereotypy), rozmanitý ľudský dohľad a pripomienkovanie.

Užívajme si vymoženosti, ktoré nám umelá inteligencia ponúka. Ale budme aj opatrní a ostražití. A nezabúdajme, že my sami nosíme na krku superpočítače. Mozog je unikátny nástroj, v ktorom prebiehajú procesy na úrovni kódu s 26-imi premennými, kým stolový počítač pracuje len s binárnym kódom. (web Shutterstock) S hrdosťou môžeme teda konštatovať, že pred umelou inteligenciou máme náskok. Tak nech spôsob, akým sa na umelú inteligenciu spoliehame, zároveň zapáli aj plamienok nádeje v náš vlastný potenciál. Pretože my nezávisíme od umelej inteligencie, to umelá inteligencia je závislá od nás. My sme jej tvorcami a my sme jej vdýchli život.

Obsah

Úvodné slova.....	2
Zápisnica z vyhodnotenia 56. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže mladých prozaikov Jašíkove Kysuce 2024.....	3
CENA RUDOLFA JAŠÍKA	
Henrich Fačkovec: Okoloidúci	4
CENA JOZEFA HNITKU	
Ľuba Michelčíková: Šál	7
CENA ESEJ O DIELE SLOVENSKEJ LITERATÚRY	
Magdaléna Martišková: Kúp mi knihu!.....	9
1. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA	
Greta Potanko Horáková (pseudonym): Navždy a bodka	13
2. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA	
Veronika Peráčková: Nechajte ju	15
3. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA	
Barbora Brezinová (pseudonym): Keď zmizne smiech	16
ČESTNÉ UZNANIA	
Kristína Tenkelová: Prehltnuté slová	20
Lea Dékány: Citrón a čokoláda	23
Lucia Murínová: Tam.....	27
Katarína Bobovčáková: Maliar	30
Katarína Tanušková: Najkrajšie listy sú tie bez života	33
Lucia Masná: Ťažký život školáčky	37
Anežka Stašová: Viera, nádej, láska	39
Alica Struková: Paródie	41
Alica Struková: S umelou inteligenciou inteligentne	45

**Z verejných zdrojov podporil a hlavným partnerom podujatia je Fond na podporu umenia. (Realizované ako jedna z aktivít „Kysucká knižnica v Čadci otvorená pre všetkých“.)
Podujatie finančne podporil Žilinský samosprávny kraj.**

Hlavný partner projektu:

Fond na podporu umenia

Hlavní organizátori:

Žilinský samosprávny kraj
Kysucká knižnica v Čadci
Spolok slovenských spisovateľov
Asociácia spisovateľov Slovenska
Slovenské centrum PEN
Kysucká kultúrna nadácia

Partneri:

Mesto Čadca
Mesto Turzovka

Texty uvedené v zborníku neprešli jazykovou úpravou.

Názov:

JAŠÍKOVE KYSUCE 2024

Zborník vybraných súťažných prác účastníkov 56. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže mladých prozaikov

Vydala:

Kysucká knižnica v Čadci v zriaďovateľskej pôsobnosti
Žilinského samosprávneho kraja

Zodpovedný redaktor:

Ing. Mgr. Katarína Borisová, riaditeľka Kysuckej knižnice v Čadci

Zostavili: Ing. Darina Pochybová, Bc. Lívia Mikovčáková

Tlač: Jozef Pagáč s.r.o.

Náklad: 130 ks

Rok vydania: 2024

ISBN: 978-80-88708-92-6

EAN: 9788088708926

9 788088 708926

Emblémové osobnosti súťaže

RUDOLF JAŠÍK

Slovenský prozaik, rodák z Turzovky. Patril medzi tých málo spisovateľov, ktorí síce krátko, ale neobyčajne výrazne zažiarili na literárnej oblohe Slovenska. Študoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom a popri zamestnaní aj na Obchodnej škole v Zlíne. Zúčastnil sa odboja na Kysuciach, v roku 1940 ho zatkli a na päť mesiacov uväznili v Čadci a Trenčíne. Potom dostal povolávací rozkaz a bol odvelený na ukrajinský front (1941 - 1943), neskôr na Kaukaz. Za protivojnové zmýšľanie ho väznili v posádkovej väznici a degradovali z desiatnika na vojaka. Po demobilizovaní v marci 1944 vstúpil do kysuckého partizánskeho oddielu. Po oslobodení pracoval v štátnej správe, ale aj ako novinár a kultúrny pracovník viacerých regionálnych inštitúcií. Zomrel náhle 30. júla 1960 v Bratislave na pooperačné komplikácie, pochovaný je v Partizánskom.

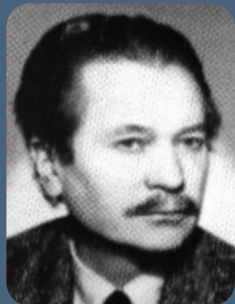
Literárnej činnosti sa venoval hneď po skončení 2. svetovej vojny. Kysuciam venoval sociálny román *Na brehu priezračnej rieky* o biede kysuckých dedín a zbierku noviel o ľudských problémoch Kysučanov *Čierne a biele kruhy*. Realisticky v nich vykreslil protiklady spoločnosti z čias pred i počas druhej svetovej vojny. Známe sú jeho romány *Námestie svätej Alžbety*, románová trilógia *Mŕtvi nespievajú* a *Ponurý most*.

Spisovateľ, pedagóg a prvý riaditeľ Okresnej knižnice v Čadci bol počas totalitného režimu odsunutý z literárneho diania. Narodil sa 15. februára 1913 v Turzovke, v časti Hlinené. Počas druhej svetovej vojny bol aktívnym účastníkom a organizátorom SNP na Kysuciach a v roku 1944 bol uväznený v Ilave. Po skončení 2. svetovej vojny zastával funkciu predsedu Okresného národného výboru v Čadci a bol aj školským inšpektorom. Pôsobil ako riaditeľ Strednej dievčenskej školy v Trenčíne, v 50. rokoch bol pozbavený zamestnania v zmysle zákona o politicky nespoľahlivých občanoch a vylúčili ho z kultúrneho i politického diania. V roku 1952 sa stal prvým riaditeľom Okresnej knižnice v Čadci. Neskôr pracoval ako redaktor okresných novín v Čadci a ako učiteľ pôsobil v Zákopčí a v Čadci.

Po dlhoročnej publicistickej odluke bol v roku 1990 rehabilitovaný. Zomrel v Topolčanoch 23. apríla 1992, pochovaný je v rodinnej hrobke v Čadci.

Počas svojho pobytu v Čadci čerpal silu a vnútorný pokoj dlhými prechádzkami po parku popri rieke Kysuca. Keď veterná smršť v roku 2011 zničila staré lípy darovala profesorka Mária Bátorová, dcéra Jozefa Hnitku, desiatky drevín, ktoré sa vysadili na oblúbenom mieste oddychu jej otca. Tento vzdušný pomník, nesie od roku 2024 oficiálny názov Alej Jozefa Hnitku.

Ako prozaik debutoval románom *Krížové štácie*. Jeho životná cesta bola poznačená tým, že sa vytrvalo vzpieral totalitnému režimu. Témou jeho próz bola nepoddajnosť a vzbura vnútorne slobodného človeka voči svetu, v ktorom žil. Až po 42 rokoch vydal knižne zbierku *Útek z rakvy* (Berlín, 1991). Výber z tvorby s názvom *Transfúzia* (2003) bol vydaný až po autorovej smrti. *Dovidenia*, *Erika*, *Medailón* a *Toreadori* sú tri románové novely, ktoré napísal autor v 60. rokoch minulého storočia, ale knižne boli vydané až v roku 2019.

JOZEF HNIKA